

Journal for Cyprus Studies

VOLUME
CİLT

4

ISSUE
SAYI

3

SUMMER
YAZ

YEAR
YIL

98

Kıbrıs
Araştırmaları
Dergisi

Kıbrıs Araştırmaları Merkezi

S-12-1

CENTRE FOR CYPRUS STUDIES
KIBRIS ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

- ! Publisher - Sahibi
DAÜ-KAM
- ! Board of Directors - Yönetim Kurulu
Prof. Dr. Halil İNALCIK (Honorary Chair - Onursal Başkan)
İsmail BOZKURT (Chair - Başkan)
Prof. Dr. Erdil R. TUNCER
Doç. Dr. Ayhan BİLSEL
Doç. Dr. Hüseyin ATEŐİN
Ali ATAKAN
M. KANSU
- ! Chief Editor - Genel Yayın Yönetmeni
İsmail BOZKURT
- ! Assistant Chief Editor - Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı
Ayően DAĞLI
- ! Editorial Board - Yayın Kurulu
Prof. Dr. Halil İNALCIK (Honorary Chair - Onursal Başkan)
İsmail BOZKURT (Chair - Başkan)
Doç. Dr. Hasan Ali BIÇAK
Doç. Dr. Netice YILDIZ
Dr. (h.c) Zaim NECATİGİL
Oğuz YORGANCIOĞLU
- ! Translation - Çeviri
Zehra NALBANTOĞLU
Bahire ÖZAD
- ! Graphic Design - Grafik
Ersev SARPER
Hüseyin PEKÜN
- ! Typesetting - Dizgi
Nihal SAKARYA

Eastern Mediterranean University
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Gazimağusa, KKTC
Tel: (392) 366 - 6588, Fax: (392) 366 - 1604

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Page / Sayfa 263

Hasan Ali BIÇAK

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Dünya Ülkelerinin Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergelerinin Karşılaştırılması
Comparison of the Economies of the Greek Cypriot Administration, World Countries and the Turkish Republic of Northern Cyprus with Respect to Their Macroeconomic and Social Indicators (ABSTRACT)

Page / Sayfa 273

Cengiz BAŞAK
& İdris BAL

The Roots of the Main Problems in Cyprus: From Ottoman Rule to the Independence
Kıbrıs'ta Esas Problemlerin Kökeni: Osmanlı İmparatorluğu'ndan Bağımsızlığı (ÖZET)

Page / Sayfa 289

Şenol ÇELİK

Kıbrıs Seferi Sonrasında Kıbrıs Adası ile İçel Kıyılarının Korunmasına Yönelik Çalışmalar ve Hristiyan Korsanların Buralara Saldırıları
Studies on the Protection of Cyprus Island and the Coast of Icel After the Cyprus Expedition and the Attacks of the Christian Corsair Against these Areas (ABSTRACT)

Page / Sayfa 303

Jonathan WARNER

Cyprus: Integration Or Two States: A View from Economics
Kıbrıs: Entegrasyon veya İki Devlet: Ekonomi Açısından Bir Bakış (ÖZET)

Page / Sayfa 313

Taçgey DEBEŞ

Sir Harry Charles Joseph Luke-Bir Kıbrıs Tutkunu ve Eserleri
Sir Harry Charles Joseph Luke and his Works (ABSTRACT)

Page / Sayfa 323

Taçgey DEBEŞ

Eralp Adanır'ın Kıbrıslı Türklerde Müzik Adlı Eserinin Düşündürdükleri
The Music of the Cypriot Turks (ABSTRACT)

GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ VE DÜNYA ÜLKELERİNİN BAZI EKONOMİK VE SOSYAL GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hasan Ali BIÇAK*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ekonomisini dünya ve Avrupa Birliği ülkeleri ekonomileri ile makroekonomik ve sosyal göstergeleri açısından kıyaslamaktır. Bu yapılırken çalışmaya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ekonomisi de katılmıştır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi için verilen verilerin Kıbrıs Lirası, Avrupa Birliği için verilen verilerin ECU ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için verilen verilerin ise Türk Lirası olması nedeniyle, sıhhatli bir kıyaslama yapabilmek için tüm veriler Amerikan Doları'na dönüőtürülmüőtür. Bilhassa Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Avrupa Birliği ülkeleri ile ilgili istatistikî bilgilerin kolay bulunamaması ve söz konusu bilgilerin değişik para birimleriyle verilmiş olmaları böyle bir kıyaslamayı zorlaőtırmaktadır. Çalışma bu düşüncelerle konu ile yakından ilgili olan araőtırmacılara bu bilgileri aktarmak için yapılmıştır.

1. GİRİŞ

Bu çalışma Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) Planlama Örgütü tarafından yayınlanan "*Economic and Social Indicators, 1996*"¹ yayınından yararlanılarak yapılmıştır. Kuzey Kıbrıs verileri için ise özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Devlet Planlama Örgütü yayını "*Economic Developments in the Turkish Republic of Northern Cyprus, 1996*" kullanılmıştır.² Çalışmadaki 1995 yılı istatistikleri gerçekleşen değerleri, 1996 yılı istatistikleri tahmini değerleri verirken 1997 yılı değerleri ise öngörü (projeksiyon) değerlerini vermektedir³. Kuzey Kıbrıs için ise 1995 ve 1996 yılı verileri gerçek değerlerden oluşmaktadır. Daha fazla GKRY ekonomisini incelemeyi amaçlayan ancak KKTC ekonomisine de atıfta bulunan çalışma, bu aşamada GKRY ekonomisi ile: 1. Dünya ekonomi-

* Hasan Ali BIÇAK (PhD), Head of the Department of Banking and Finance, EMU, Gazimağusa, Turkish Republic of Northern Cyprus.

lerini (bazı ekonomik göstergeleri), 2. AB ülkeleri ekonomilerini, (bazı ekonomik göstergeleri) 3.Dünya ekonomilerini (bazı sosyal göstergeleri) karşılaştırmayı amaçlamıştır.

2. GKRY, DÜNYA EKONOMİLERİ VE KKTC EKONOMİSİ

Bu bölümde GKRY, dünya ülkeleri (endüstrileşmiş ülkeler, AB ülkeleri, kalkınmakta olan ülkeler) ve KKTC ekonomisi bazı ekonomik göstergeler incelenerek karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ile ilgili değerlendirmeler özetle aşağıda verilmiştir.

a. Büyüme Oranı:

GKRY ekonomisinin 1995 – 1997 yılları arasında ortalama %3.8 büyümesi beklenmekte idi. Bu oran 1995 yılında %5.4 olarak gerçekleşirken, 1996 yılında %2.5'e düşeceği tahmin edilmiş ve 1997 yılında ise %3.5'e yükseleceği öngörülmüştü (Tablo 1). Endüstrileşmiş ülkeler için ortalama büyüme oranı %2.3 olurken, Avrupa Birliği (AB) ülkeleri için %2.1 ve Kalkınmakta Olan Ülkeler (KOÜ) için %6.1 olması beklenmektedir. KKTC ekonomisi ise 1995 ve 1996 yıllarında sırasıyla %2.6 ve %2.9 olarak bir büyüme kaydetmiştir.

GKRY ekonomisi %3.8 oranında ortalama bir büyüme hızı ile dengeli bir büyüme hızını yakalamış görünmektedir. KOÜ gibi hızlı bir büyüme hedeflememiştir. KKTC ise hızlı kalkınma ihtiyacına ve hedefine rağmen KOÜ'lerin gerisinde bir büyüme hızına sahiptir.

b. İşsizlik Oranı:

GKRY ekonomisinde işsizlik oranının 1995 – 1997 yılları için ortalama %2.9 olması beklenmekte idi. 1995 yılı için %2.6 olarak gerçekleşirken, 1996 yılında %3.1 olarak tahmin edilmiş ve 1997 yılında %2.9 olması öngörülmüştür. Söz konusu işsizlik oranı iş bulma dairesine kayıt yaptıran işsizler yanında kayıt yaptırmayan işsizleri de içermektedir. Endüstrileşmiş ülkeler için ortalama işsizlik oranı %7.7, Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri için %10.9 olarak belirlenmiştir. KOÜ için ise veri elde edilememiştir. İşsizlik oranı teorik olarak geçerli ücretten iş arayan ve bulamayan 15 – 64 yaş arasındaki işsizlerin bu yaş arasındaki nüfusa bölünmesinden elde edilmektedir.

KKTC'nde işsizlik oranı 1995 ve 1996 yıllarında sırasıyla %0.9 ve %1.2 olarak belirlenmiştir. Ancak bu rakamlar KKTC Çalışma Dairesine kayıt yaptıran işsizleri içermektedir. Gerçekte KKTC'de işsizlik oranı verilen orandan daha yüksek olup gizli işsizlik yaşanmaktadır.

c. Enflasyon Oranı:

GKRY ekonomisinin 1995 – 1997 yılları arasında ortalama enflasyon oranının %2.9 seviyesinde olması beklenmekte idi. Bu oran 1995 yılında %2.6 olarak

Tablo 1. GKRY, Dünya Ülkeleri ve KKTC Ekonomilerinin Bazı Ekonomik Göstergeleri

	Endüstrileşmiş Ülkeler			AB Ülkeleri			Kalkınmakta olan Ülkeler			Güney Kıbrıs			Kuzey Kıbrıs		
	95	96	97	95	96	97	95	96	97	95	96	97	95	96	97
1. Büyüme Oranı (%)	2.1	2.3	2.5	2.4	1.6	2.3	5.9	6.3	6.2	5.4	2.5	3.5	2.6	2.9	-
2. İşsizlik Oranı (%)	7.7	7.8	7.6	10.9	10.9	10.8	-	-	-	2.6	3.1	2.9	0.98	1.2	-
3. Enflasyon Oranı (%)	2.4	2.3	2.4	2.9	2.6	2.3	-	-	-	2.6	3.1	2.9	0.98	1.2	-
4. İthalat Değerleri Artışı (%)	8.3	4.2	5.6	7.0	3.0	5.3	11.2	10.7	9.9	9.1	7.0	4.0	27.7	-13.0	-
5. İhracat Değerleri Artışı (%)	7.8	4.6	6.1	8.2	3.8	6.0	12.2	10.0	10.1	16.1	20.0	8.7	26.0	4.8	-
6. Cari Hesap Dengesi (%)	13.9	2.5	9.7	54.0	73.5	76.3	-90.2	-112.2	-125.9	-0.2	-0.4	-0.3	-0.012	0.002	-
ORTALAMA															
7. Büyüme Oranı (%)		2.3			2.1			6.1			3.8			2.7	
8. İşsizlik Oranı (%)		7.7			10.9			-			2.9			1.1	
9. Enflasyon Oranı (%)		2.4			2.6			-			2.9			79.8	
10. İthalat Değerleri Artışı (%)		6.0			5.1			10.6			6.7			-	
11. İhracat Değerleri Artışı (%)		6.2			6.0			10.8			14.9			15.4	
12. Cari Hesap Dengesi (Milyar dolar)		8.7			67.9			-109.4			-0.3			-	

Not: 1995 yılı verileri gerçekleştirme, 1996 verileri tahmini ve 1997 verileri ise öngörü değerlerdir. KKTC için verilen 1995 ve 1996 yılı verileri gerçekleştirilen değerlerdir. * (Milyar dolar)

Kaynak: 1. Devlet Planlama Örgütü, KKTC (1997). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996, Lefkoşa. Kuzey Kıbrıs.

2. Planlama Örgütü. GKRY (1996). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996. Lefkoşa. Güney Kıbrıs.

gerçekleşirken, 1996 ve 1997 yıllarında %3.3 olacağı tahmin edilmiştir. Endüstrileşmiş ülkeler için ortalama enflasyon oranı %2.4, Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri için %2.6 olarak belirlenmiştir. KOÜ için ise veri elde edilmemiştir. Enflasyon oranı bir ülkedeki genel fiyat seviyelerinin ne kadar arttığını belirlemektedir. Diğer bir deyişle hayatın bir yıl öncesine oranla (nominal olarak) ne kadar pahalılaştığını göstermektedir.

KKTC ekonomisindeki 1995 ve 1996 yılı enflasyon oranları sırasıyla %72.1 ve %87.5 olarak hesaplanmıştır. KKTC ekonomisinin %79.8 ortalama enflasyon oranı arzu edilmeyen bir genel fiyat seviyesi artışıdır. GKRY ekonomisi %2.9 ortalama enflasyon oranı ile genel fiyat seviyesinde makul bir artış ile endüstrileşmiş ülkelerin arasına girmiştir.

d. İthalat ve İhracat Değerleri:

GKRY ekonomisinin 1995 – 1997 yılları arasında ortalama ithalat ve ihracat artışı sırasıyla %6.7 ve %14.9 olarak tahmin edilmekte idi. 1995 yılı ithalat artışı %9.1 olarak gerçekleşirken , 1996 yılı için %7.0 olarak tahmin edilmiş ve 1997 yılında %4.0 olarak öngörülmüştür. Bu rakamlar GKRY'nin ihracatının ithalatına oranla 2-3 kat, daha fazla artacağını göstermektedir.

Endüstrileşmiş ülkeler için ortalama ithalat ve ihracat artışları sırasıyla %6 ve %6.2 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar Avrupa Birliği Ülkeleri için %5.1 ve %6.0 olarak kaydedilmiştir.

Kalkınmakta Olan Ülkeler (KOÜ) için ithalatın %10.6 ve ihracatın ise %10.8 oranında artması beklenmektedir.

KKTC'inde 1996 yılında ithalat ve ihracat artış oranları sırasıyla %-13.0 ve %4.8 olmuştur. Buna göre mal ve hizmet ithalatımız azalırken ihracatımız artmıştır.

e. Cari Hesap Dengesi:

GKRY ekonomisinin 1995 – 1997 yılları arasındaki ortalama cari hesap dengesi -0.3 milyar \$ olarak hesaplanmıştır.

Bu rakam 1995 yılında -0.2 milyar \$ olarak gerçekleşirken 1996 yılında -0.4 milyar \$ olarak tahmin edilmiş ve 1997 yılında ise -0.3 milyar \$ olması öngörülmüştür. Bu rakamlar GKRY ekonomisinde görünmeyen kalemlerin (turizm) ticaret açığını önemli oranda kapattığını ancak cari hesap dengesinde bir açığın bulunduğunu göstermektedir.

KKTC ekonomisinde cari hesap dengesi, ticaret açıklarının turizm gelirleri ile kapatılmasından sonra 1995 ve 1996 yılları -1.2 milyon \$ ve -2.0 milyon \$ olarak belirlenmiştir.

2. GKRY, AB Ülkeleri Ekonomileri ve KKTC Ekonomisi

Bu bölümde GKRY ekonomisi, AB ülkeleri ekonomileri ile bazı ekonomik göstergeler dikkate alınarak karşılaştırılırken, KKTC ekonomisinin de aynı ekonomik göstergelerine atıfta bulunulmuştur.

a. Büyüme Oranı:

GKRY %2.5'lik büyüme oranı ile Avrupa Birliği ülkelerinin büyüme oranının (%1.6) üzerinde bir büyüme gerçekleştirmiştir (Tablo 2). GKRY büyüme oranı Avrupa Birliği üye ülkelerinden bir tek İrlanda'nın büyüme oranının (%7.8) gerisinde kalmıştır. Hollanda ve Portekiz, GKRY ile aynı oranda bir büyüme kaydetmiştir. Büyüme oranı ekonominin bir yılda üretim kapasitesindeki gerçekleştirmiş olduğu artışı göstermektedir. Büyüme önemli bir ekonomik gösterge olmakla beraber tek başına ele alındığı zaman ülkenin refah düzeyi hakkında pek fazla bilgi vermez. KKTC ekonomisinin aynı yılda gerçekleştirdiği büyüme oranı %2.9'dur. Bu büyüme oranı İrlanda hariç tüm AB ülkeleri ile GKRY ekonomilerinin büyüme oranlarının üzerindedir.

b. İşsizlik Oranı:

GKRY %3.1'lik işsizlik oranı ile %10.9 olarak tesbit edilen AB ülkelerinin ortalamasından çok aşağıda kalmayı başarabilmiştir. Bu oran Lüksemburg hariç diğer tüm Avrupa Birliği üye ülkelerin işsizlik oranlarının altındadır.

c. Enflasyon Oranı:

GKRY %3 olan enflasyon oranı, Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasının %0.5 oranında üzerindedir. GKRY enflasyon oranı Yunanistan ve İtalya hariç diğer AB ülkelerinin üzerindedir.

d. Ticaret Dengesi:

GKRY ticaret dengesi, ithal ettiği malların ihraç ettikleri mallara oranla 2.22 milyar \$ daha fazla olduğunu göstermektedir.

Ticaret dengesindeki bu açık, açık veren diğer AB ülkelerine kıyasla çok küçüktür. GKRY dış ticaret açığı büyük oranda görünmeyen kalemler (turizm) gelirleri ile kapanmaktadır.

e. Kişi Başına Yurtiçi Hasıla:

GKRY'de kişi başına düşen yurtiçi hasıla 12,984\$ olarak hesaplanmıştır. Bu rakam Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasının (21,664\$) çok altında bir rakamdır. Kişi başına düşen yurt içi hasıla ekonomide bir yılda üretilen toplam mal ve hizmet değerinin nüfusa bölünmesiyle elde edilir.

Kişi başına düşen yurt içi hasıla kalkınmışlığın en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Tablo 2 GKRY, AB Ülkeleri ve KKTC Ekonomilerinin Bazı Ekonomik Göstergeleri (1996)

	AB	Avusturya	Belçika	İngiltere	Fransa	Danimarka	Yunanistan	İrlanda	İspanya	İtalya	Luxemburg	Hollanda	Almanya	Portekiz	İsveç	Finlandiya	Güney Kıbrıs	Kuzey Kıbrıs
1. Büyüme Oranı	1.6	1.0	1.4	2.3	1.1	2.1	2.4	7.8	2.1	0.8	2.3	2.5	1.4	2.5	1.7	2.3	2.5	2.9
2. İşsizlik Oranı	10.9	4.1	9.9	8.3	12.3	6.2	9.1	12.5	22.0	12.1	3.1	6.8	9.0	7.3	9.8	16.0	3.1	1.2
3. Enflasyon Oranı	2.6	2.0	2.0	2.5	1.9	2.0	8.5	2.0	3.6	3.9	1.7	1.9	1.8	3.3	1.7	0.9	3.0	87.5
4. Ticaret Dengesi (Milyar dolar)	-	-	16.1	-26.0	11.3	6.0	-16.1	13.3	-21.1	40.2	-	15.4	64.8	-9.5	-	-	-2.22	-0.248
5. Kişi Başına Yurtiçi Hasılat (dolar)	21.664	27.861	25.328	18.024	25.266	31.647	10.4345	16.344	13.637	18.157	40.276	24.522	28.304	10.127	24.653	23.659	12.984	4.203

Kaynak: 1. Devlet Planlama Örgütü, KKTC (1997). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996, Lefkoşa. Kuzey Kıbrıs.

2. Planlama Örgütü. GKRY (1996). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996. Lefkoşa. Güney Kıbrıs.

3. GKRY, Dünya Ülkeleri ve KKTC'nin Bazı Sosyal Göstergeleri

Bu bölümde GKRY ve KKTC'ne ait bazı önemli sosyal göstergeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin rakamları ile karşılaştırılmıştır. (Tablo 3)

GKRY 1990-1994 yılları arasında yıllık ortalama %1.5 oranında bir nüfus artışına sahiptir. Bu oran nüfus artışının tamamen kontrol altına alındığını göstermektedir. Yüksek Gelir düzeyli ülkelerde ortalama nüfus artışı %0.7, düşük gelir düzeyli ülkelerde % 1.8 ve KKTC de ise %1.1 dir.

GKRY %76.8'lik bir doğuştaki yaşam ümidi oranı ile gelişmiş ülkelerin standartlarını yakalamış durumdadır. Doğuştaki yaşam ümidi ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında çok önemli bir bilgi vermektedir.

GKRY'de 420 kişiye 1 doktor düşmektedir. Bu oran gelişmiş ülkelerle aynıdır. Bu oran KKTC'de 722 kişiye bir doktor şeklindedir.

GKRY'de okur yazar oranı %94'tür. Bu oran dünya standartlarının çok üzerinde, Batı Avrupa ile hemen hemen aynıdır.

4. SONUÇ

GKRY gerek endüstrileşmiş ülkeler ve gerekse AB ülkeleri ile ekonomik ve sosyal göstergeler açısından incelendiğinde, bu ülkeler arasında yer alabilecek göstergelere haizdir. GKRY bugünkü gelişmişlik düzeyi ile elde ettiği makro ekonomik göstergelerle AB Ekonomik ve Parasal Birliğe giriş için gerekli olan Maastricht kriterlerini yakalamış görünmektedir.

Tablo 3. GKRY, Dünya Ülkeleri ve KKTC'nin Bazı Sosyal Göstergeleri (1994)

Demografik	Düşük Gelir Düzeyli Ülkeler	Alt Orta Gelir Düzeyli Ülkeler	Üst Orta Gelir Düzeyli Ülkeler	Yüksek Gelir Düzeyli Ülkeler	Güney Kıbrıs	Kuzey Kıbrıs
Nüfus (milyon)	3182.9	1096.9	472.8	849.9	0.63	0.179
Nüfus Artış Hızı 1990-94 (%)	1.8	1.4	1.7	0.7	1.5	1.1
Yaşam Standardı						
Milli Gelir	380	1590	4640	23,420	11,653	3,093
Sağlık						
Doğuştaki Yaşam Ümidi (Yıl)	63.0	67.0	69.0	77.0	76.8	71.0
Doktor Başına Kişi Sayısı	n.a	2230	1140	420	420	722
Eğitim (1995) (%)						
Okur-yazar Oranı	66.0	n.a	87.0	n.a	94.0	93.5
- Erkek	76.0	n.a	88.0	n.a	98.0	96.8
-Kadın	55.0	n.a	86.0	n.a	90.0	89.7

Kaynak: 1. Devlet Planlama Örgütü, KKTC (1997). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996, Lefkoşa. Kuzey Kıbrıs.
2. Planlama Örgütü. GKRY (1996). Ekonomik ve Sosyal Göstergeler 1996. Lefkoşa. Güney Kıbrıs.

NOTLAR VE KAYNAKLAR

1. Planlama Örgütü-GKRY *Ekonomik Ve Sosyal Göstergeler*, 1996, Lefkoşa, Güney Kıbrıs
2. Devlet Plânlama Örgütü - KKTC (1997), *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*, 1996, Lefkoşa, KKTC
3. Tahmini rakamlar söz konusu yıl için bir kısım verilerin mevcut olduğu bir ortamda o yıl sonunda beklenen değerleri vermektedir. Öngörü rakamları ise henüz o yıl için elde hiçbir veri yokken geçmiş yılların değerleri ile ileriye dönük beklentiler göz önüne alınarak tahmin edilen değerlerden oluşur.

COMPARISON OF THE ECONOMIES OF THE GREEK CYPRIOT ADMINISTRATION, WORLD COUNTRIES AND THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS WITH RESPECT TO THEIR MACROECONOMIC AND SOCIAL INDICATORS

ABSTRACT

The aim of this study is to compare the economy of Greek Cypriot Administration (GCA) with the World economics with respect to their macroeconomic and social indicators. As this is done, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) economy is also included in this study. As the values were given in (C.), (ECU) and (TL) for GCA, EU member states and TRNC respectively, they are all converted into US \$ for a better comparison. As the statistics about GCA and about the EU member states can not be found easily, and as they are given in different currency units, comparisons can not be made easily. This study is carried out to provide such information to those who are interested and have difficulty to access this data.

THE ROOTS OF THE MAIN PROBLEMS IN CYPRUS: FROM OTTOMAN RULE TO THE INDEPENDENCE

Dr. Cengiz BAŞAK*

Dr. İdris BAL**

ABSTRACT

Turkish Cypriots and Greek Cypriots lived separately and both preserved their own cultural identities. Since the Ottoman rule, this feeling of separateness has never been changed. Problems between the communities gradually increased and became difficult to solve. After independence, three years of experience proved that there were uneasy partnership between two communities. Greek Cypriot attempts to determine the political future of Cyprus, leading to Enosis (union with Greece) was naturally rejected by Turkish Cypriots. Although there were some international efforts to protect Turkish Cypriots, none of them provided enough protection for Turkish Cypriots.

INTRODUCTION

In this article, the roots of the main problems between Turkish Cypriots and Greek Cypriots will be investigated in detail. In order to understand the issue, the historical background should be considered from Ottomans to independence. This article will attempt to analyse the events until 1963 which suggests the important clues for the roots of the main problems. For a proper understanding of the essential issues, it is necessary to research into the details of some individual events. This study will attempt to identify the main causes of the problems. Lastly, an attempt also be made to address some controversial attitudes with a reference to the recent S 300 crisis.

* Dr. Cengiz BAŞAK, lecturer at Police Academy, Anittepe, ANKARA.

** Dr. İdris BAL, lecturer at Police Academy, Anittepe, ANKARA.

CYPRUS UNDER OTTOMAN RULE

The Ottomans ruled the island in accordance with the '*millet* (nation)' system. This system grouped the people on the basis of religious affiliation. Therefore all muslims belonged to the muslim millet, orthodox belonged to the orthodox millet and so on. Therefore, communities preserved their identities, languages and cultural differences. The Orthodox church was regarded as the leader of the community by Greek Cypriots. Each community maintained their own semi-autonomous existence within the empire. Separate schools, churches, jurisdiction for the cases of marriage, divorce, alimony, civil rights etc. were formed separately by two communities.

Furthermore, because mainland Greece was also under the ruling of Ottoman Empire until 1829, it was impossible to cut off extensive relations between Greece and Greek Cypriots. This conflation of political and religious objectives is underlined by the emergence of a Greek uprising against Ottoman rule aimed to establish Orthodox Byzantium. Greek Cypriots supported a Greek war against The Ottoman Empire with financial means and volunteers.¹ Their objective was to reach 'the Megali Idea.' The aim of the Megali Idea 'is the destiny of Hellenism to Hellenize that vast stretch of territory which by natural law the Greeks believe to be theirs, and which is chiefly inhabited by people claiming to be descended from Hellenic stock, professing the Greek faith, or speaking the Greek language.'² Enosis of course is one aspect of the Megali Idea.³

BRITISH RULE

When The Ottoman Empire was in rapid decline in the second half of the 19th century, The Greeks enlarged their land in successive occupations, including Crete and Macedonia. Their expansionist policy also included the island of Cyprus, seeking union (Enosis) with the Greek mainland. In the meantime, The Ottomans were retreating rapidly and a variety of problems particularly the Russian threat, forced them to seek close alliance with powerful states. In 1878 in a defensive alliance with Britain, The Ottomans agreed to leave the administration of Cyprus to Britain. The agreement did not transfer the possession of island to Britain, but it enabled Britain to rule the island. This agreement included six clauses:
1- That a muslim religious tribunal (Mahkeme-i Sheri) shall continue to function, taking exclusive cognizance of religious matters concerning the muslims.

- 2- A muslim resident in the island nominated by the Board of Pious Foundations in Turkey (evkaf), shall with a delegate appointed by the British authorities, superintend the administration of all property belonging to Muslim Pious Foundations and religious establishments.
- 3- Britain will pay to the Porte annually the present excess of revenue over expenditure...
- 4- The Porte is to have the right to sell and lease lands and other property belonging to the Ottoman Crown and State...
- 5- The British government is to have the right to purchase compulsorily at a fare price land required for public purposes, and waste land.
- 6- If Russia restores to Turkey Kars and other places... Cyprus will be evacuated by England and the Convention of 4 June annulled.⁴

Therefore, de facto sovereignty of Cyprus was acquired by Britain. It was thought by many Greeks that the island would be handed over to Greece. The Greek Cypriot Orthodox Community expressed the same expectation with the words of the Archbishop to the new British rulers: ' We accept the change of government in as much as we trust that Great Britain will help Cyprus, as it did the Ionian Islands, to be united with mother Greece, with which it is nationally connected.'⁵ However, it was made equally clear by the leaders of Turkish Cypriot Community that Cyprus was not Greek, had never been part of Greece and therefore could not be given to Greece.⁶

When the First World War began, Britain annexed Cyprus, since The Ottoman Empire and Britain were antagonists. Turkey reluctantly recognized this annexation with the Treaty of Lausanne in 1923. In 1925, Cyprus was accepted as a Crown Colony and was administered by a Governor who ruled the island with an Executive Legislative Council. Colonial administration was structured to incorporate a constitutional and representative government for first fifty years of British rule under the 1882 Constitution, which seemed more liberal and democratic than that of other British colonial states.⁷ The Legislative Council consisted of twelve elected members and six official British members. Nine Greek Cypriots and three Turkish Cypriots were represented in accordance with the population ratios.⁸ In addition to this, the British High Commissioner was the President of the Legislative Council, having a casting vote. Therefore, in the event of British and Turkish cooperation, their representatives enjoyed a majority over the Greek Cypriots' votes.

Furthermore, the High Commissioner could proceed Orders-in-Council to bypass the Legislature and to implement executive power. For their

part, the Greek Cypriots were mostly unhappy with these regulations and therefore, insisted on more extensive rights, with abolition of High Commissioner's veto power. Their demands were not exactly met but it was decided to include three new advisory members, two Greek Cypriots, one Turkish Cypriot. In addition, the Greeks demanded proportional representation in the Legislative Council. However the High Commissioner made it clear that this would result in the abolition of the Turkish Cypriots' safeguards, and therefore rejected it. In return, the Greek Cypriot members protested this with submission of their resignation. These developments were considered in London and it was decided that no change was necessary, there would be elections for those who had resigned in 1912. Several memorials demanding self-government pending Enosis were rejected by British colonial administration.⁹

The Legislative Council continued to function until the riots of Enosis in October 1931. On 21 October, at a meeting held by National Radicalist Union a crowd grew rapidly and soon became out of control. When an uncontrolled crowd consisting of 5000 people reached Government House, they shouted Enosis, sang the Greek National anthem and later on broke all the windows and set the Government Building on fire. Disturbances and fighting among the police and rioters continued for 10 days and ended with suppression by the British army. The Greek Cypriots were punished with heavy penalties, involving the banishment of ten leading Greek Cypriots, imprisonment, forced residence in small places and fines.¹⁰ Britain decided to implement strict rules such as the suspension of constitutional government, abolishment of the Constitutional and Legislative Council and the banning of political parties. Non-Official members having no real representative status were nominated for an advisory committee to help the Governor with the affairs of the island. There was also an Executive Council who was represented by senior officials and two Greek and one Turkish Cypriot non-officials who advised High Commissioners until 1925 and after this date advised Governors. Although it did not have any power other than to advise, after 1931 it was the most influential body to affect the Governors' policies and the most acceptable channel by which the views of Cypriots reached the colonial administrators.

For the Turkish Cypriots, any attempt to lead Enosis was opposed immediately.¹¹ They never approved of any proposal bringing them under the domination of Greek Cypriots' majority representation at the Legislative Council. In addition to this, Turkish Cypriots submitted a petition seeking equal representation of members in local administrative branches, citing the precedent of the minority Christians who were equally represented with muslims on the Administrative Councils in Asia Minor.¹² The position

on the demand of equal representation was never changed during colonial years. In 1919, Turkish Cypriots established a political party demanding the return of the island to Turkey.

In 1941, Britain allowed a revival of political parties. Among 34 Greek and 3 Turkish parties, there were three important parties, namely, the left-wing AKEL (The Progressive Party of the Working People, the right-wing pro-Enosis KEK (The Cyprus National Party) and the Turkish National Party.¹³

In 1948, the strategic importance of Cyprus was enhanced for Britain, since it withdrew its troops from Palestine and held two military bases under the pressure of Egypt. The increasing strategic importance of Cyprus forced Britain to make some reforms in an attempt to end the problems in the island. Britain offered to set up a Representative Consultative Assembly to decide proposals for a new constitution. But these plans were rejected by the Greek nationalist parties in order to underline their intention of Enosis. Nevertheless Turkish Cypriot representatives and left-wing Greek Cypriot parties participated in the Consultative Assembly.

In May 1948, Britain advanced her own proposals to set up a constitution. In accordance with the terms of this proposal, called the Winster Constitution, the Greek Cypriots would be able to enjoy a convincing majority. Furthermore, the casting vote would belong to an independent chairman chosen by the governor. Significantly, the proposal allowed some reserved powers on foreign affairs, defense and finance to be exercised only by the British Governor. These proposals were accepted by the Turkish Cypriots, one Maronite and four Greek independents, but it failed because of the Greek Cypriots' majorities refusal. Nationalist Greek Cypriots now accelerated their activities for Enosis. In 1950 a plebiscite was conducted by the Greek Cypriots. It showed that the overwhelming majority of Greek Cypriots wanted Enosis.

The result was not welcomed by Turkish Cypriots and led to Turkish demonstrations in London, and in several cities in Turkey and Cyprus. Consequently, it strengthened the nationalist ideas of Turkish Cypriots. Conquest of the island by the Ottomans was celebrated by the Turkish Cypriots in 1950. Mirroring the Greek Cypriots' approach to Greece, Turkish Cypriots also looked to Turkey to defend their best interests. A delegation was sent to Ankara to express their worries about their own future set against the Greek Cypriots' tendency towards Enosis. These events created tension between not only Greek Cypriots and Turkish Cypriots, but also Greeks and Turks.

ENOSIS CAMPAIGN

In March 1953, Makarios took an oath at a secret meetings in Athen: 'I take the oath on the Holy Spirit not to disclose anything I know or I shall hear about the Enosis struggle of Cyprus even if it costs me my life or even if I am subjected to the greatest of tortures. I shall obey all orders given to me without questioning them.'¹⁴ Colonel Grivas and ten others including a Greek general took the same oath. For the purpose of Enosis, an underground organization, called EOKA (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston), translated as the National Organization for the Cyprus Struggle, was established by Enosists. Makarios invited Grivas to the island in order to start para-military action. It was clear from captured documents that Grivas was the operational Commander.¹⁵

Grivas established fighter groups and explosives, and arms were smuggled to the island. However, the bombing campaign and terrorist activities did not start until 1 April 1955. During this campaign, the first aim was the expulsion of the British, therefore, the potential struggle with Turkish Cypriots was delayed, but at the same time any kind of cooperation with Turkish Cypriots was avoided by Greek Cypriots.¹⁶ Following Makarios's failure to condemn the terrorist activities of EOKA and evidence of his support for EOKA, the British administrators decided on his deportation to Seychelles.¹⁷

EOKA's campaign forced Britain to implement extensive security measures such as deployment of approximately thirty thousand troops. The number of police was increased and a mobile reserve and auxiliary police were included into the security force. New security units mostly consisted of Turkish Cypriots, since the threats of EOKA prevented Greek Cypriots from applying for security forces. Typically, the auxiliary police consisted of 70 Greek Cypriots and 1700 Turkish Cypriots and in the mobile reserve there were 542 Turkish Cypriots with no Greek Cypriots.¹⁸ In addition to this, a considerable number of Greek Cypriot police resigned for the same reason, albeit some of them remained on duty with the permission of EOKA for tactical reasons. Obviously, under these circumstances, Turkish Cypriots were employed for most part in the new units. But this was a very dangerous development, since Greek Cypriot demonstrations and people suspected of terrorist activities were mostly dealt with by Turkish Cypriot police.¹⁹ Conversely, when the EOKA men killed any Turkish Cypriot policemen, the Turkish Cypriots would regard it as a deliberate attack upon their community.²⁰

In administrative level, there were disagreements in the Municipal Councils. With the advantage of having the majority seats in the municipal

councils, Greek Cypriot members accelerated their activities which were designed to pass the necessary procedure for the hellenization of the island and the annihilation of Turkish cultural presence, such as removing the tombs of Turkish heroes, changing the Turkish names of streets into Greek, allowing only Greek flags over town halls and the deliberate neglect of the needs of Turkish Cypriot areas.²¹ Such attitudes left Turkish Cypriot Councillors no choice but to resign.²² Furthermore, this growing isolation strengthened the communal tendencies, represented in the slogan 'Cyprus is Turkish.'

Meanwhile, Greece decided to raise the issue in the UN General Assembly, and succeeded for the first time in August 1954. In its presentation, Greece made a call for the self-determination of Cypriot people, and the Greek Prime Minister described his understanding of the meaning of self-determination for the island, saying that 'it would not be enough to repeat that Cyprus belongs to the Greek world, Cyprus is Greece itself.'²³ In other words, he meant that self-determination for Cyprus also meant union with Greece. The problem was controversial because of disagreements between Greece and Britain and there did not seem any sign of unanimous decision on the matter, so the UN General Assembly decided that 'for the time being, it does not appear appropriate to adopt a resolution on the question of Cyprus.'²⁴

In the period of eighty years of British rule, the idea of enosis gained momentum among Greek Cypriots and turned into a violent campaign against British authorities in 1955. This terrorist campaign was led by a paramilitary group (EOKA) under the command of George Grivas, retired colonel in the Greek army. The bombings and killings that characterised the activities of EOKA continued until 1959. During the period of EOKA activities and communal fighting, Britain suggested several self-government plans, but without success. Greek Cypriots did not wish to accept anything other than self-determination leading to Enosis. But at the end of 1958, Makarios agreed with British administrators on self-government leading towards independence. Grivas was deeply shocked, since he was not consulted on compromising the idea of self-determination.²⁵

Turkey's response to demands for Greek self-determination was to stress that if self-determination was recognised as a right, this must be applied to both Greek and Turkish Cypriots.²⁶ Therefore, a one-sided application of this rule was not a fair solution for the Turkish Cypriot community.

LONDON-ZURICH AGREEMENTS

Deteriorating situation required the immediate solution of the problem in 1958. Furthermore, within the Greek Cypriot community there was an increasing competition for the leadership of the Greek Cypriots. Grivas accused Makarios of incompetence in handling the problems of Cyprus.²⁷ Under these complex circumstances, it was difficult to solve the problem without the joint efforts of Turkey and Greece. To this end, the Turkish and Greek Prime Ministers met in Zurich in 5 February 1959. At the end of this Conference, it was decided to establish a Cyprus state and a subsequent agreement was concluded in London.

The implementation of Enosis or Taksim was specifically excluded by the London-Zurich agreements. Extreme Enosists found this provision totally unacceptable. These agreements included a treaty of Guarantee to Cyprus underwritten by Britain, Turkey and Greece; a treaty of alliance between Cyprus, Turkey and Greece and the basic structure of future constitution for the Cyprus.

The Treaty of Alliance also recognized the stationing of armed contingents from Greece and Turkey numbering 950 and 650 forming a tripartite headquarters in the island with the British. In addition, Cyprus, Turkey and Greece agreed to cooperate for common defence, to repel any attack against the independence and territorial integrity of the Republic of Cyprus. Furthermore, it was agreed to protect the constitutional framework of the state by providing guarantor states under the treaty of Guarantee. Moreover, the guarantor powers reserved the right to take necessary steps to restore order in case of possible threat or of any change of status of the island. The treaty of Guarantee prohibited in any kind of partition or 'economic or political union with any state whatsoever.'²⁸ This treaty allowed the guarantor states to act individually or collectively in case of detrimental developments against the political status quo specified by the treaty. The constitutional force of the treaty was stated by article 181 of the Cyprus constitution.²⁹

The stationing of Greek and Turkish troops and allowance of British bases in Cyprus ensured the opposition of the Communist parties. Indeed after London-Zurich agreements, this broad range of opposition manifested itself when the Presidential election was held in December 1959. In this election a Communist alliance with the Enosists resulted in their joint support of John Clerides against Makarios. However, Makarios won a major victory having achieved two-thirds of the total vote.³⁰ His overwhelming victory was regarded as a Greek Cypriot approval for the Zurich-London agreements, since he was the principal signaturer for these agreements.³¹

However, Grivas was dissatisfied with the idea of self-government and this settlement was not welcomed by Enosists. Grivas disapproved of Makarios' acceptance, since Makarios had promised never to give up the idea of Enosis. On 26 July, in a speech at Ayios Nicolaos, Makarios replied that he signed the London and Zurich agreements 'with the fullest sense of responsibility and told the people 'turn away their faces with contempt from demagogues who seek to exploit our struggle for their own personal ends and sow dissension among Cypriots.³²

Although Grivas maintained the activities of EOKA until 9 March 1959 he faced with declining support from the Greek state and the risk of conflict between supporters of himself and those of Makarios. So he was compelled to order a ceasefire and subsequently he returned to Greece on 17 March 1959.³³ Nevertheless, opposition to the provisions of Zurich agreement continued among some ex-EOKA members, particularly KEM (the Cyprus Enosis Front) which threatened a new terrorist campaign in favour of Enosis. The reports of a plot against Makarios in order to start a civil war was forwarded by KEM.³⁴ In addition, die-hard figures made speeches calling the people to press for Enosis and reiterated their full confidence in Grivas while denouncing the London and Zurich agreements.³⁵ The underground activities of EOKA continued and there was no indication of its future dissolution. Furthermore, within EOKA, some supported Makarios and some supported Grivas. Supporters of Makarios organized a political grouping (EDMA). Makarios reserved important duties for these exEOKA members in his government.³⁶

CONSTITUTIONAL PROBLEMS

The constitution recognised political or constitutional rights of communities separately. The Constitution also incorporated a presidential system consisting of a president from the Greek Cypriots and vice-president from the Turkish Cypriots. The regulations of the constitution regarded both president and vice-president as independent political leaders, having the authority and also responsibility for their own respective communities. The Constitution provided that the President should be elected from Greek Cypriots and Vice-President from Turkish Cypriots, with both having veto power up on the legislative authority. In addition, union with any other state, or partition, was strictly forbidden by the Constitution. Some Greek Cypriots thought that constitution allowed excessive powers to Turkish Cypriots.³⁷ Predictably, the constitution was also found unacceptable by Enosists and Grivas, who accused Makarios of betraying

Enosis. Therefore, they maintained their underground activities. This led Turkish Cypriot's lack of trust to Greek Cypriots. Turkish Cypriots regarded the constitutional guarantees as their essential safeguards and did not want any changes without their consent.

Greek Cypriots generally considered that the constitution provided a privileged position for the Turkish Cypriots. Primarily, they opposed the final veto power of the Vice-President. Secondly, the provisions adopting the necessity of a separate majority of both communities in the House of Representatives and the formation of separate municipal administrations in the 5 largest cities also drew the opposition of Greek Cypriots. The third basic complaint was the fixed ratio for the composition of administrative, police and army services. Greek Cypriots thought that 30 or 40% was very high considering Turkish Cypriots' population ratio. These problems gradually grew and caused tension between the two communities. Therefore, it is necessary to look at the major constitutional disagreements and their effects upon the two communities towards each other.

In accordance with the 1960 constitution, separate municipalities must be established within six months of independence. Actually separate municipalities had existed since 1958. But Parliament was required to pass legislation in order to give them constitutional recognition. The Greek Cypriot members of the Council of Ministers regarded their existence as invalid and issued an order of the Council of Ministers to form municipalities on a mixed basis. But Turkish Cypriots feared that, Greek Cypriots having the majority would not allow enough financial allocation for the needs of Turkish municipalities.³⁸ The Turkish Cypriot Communal Chamber passed a law legitimizing the separate status of Turkish municipalities. The issue was brought before the Supreme Constitutional Court. But Makarios found separate municipalities totally 'inapplicable' and added if there was not a solution the only answer would be to abolish all municipalities.³⁹ In addition, he made it clear that if a decision was made against his wish, he would not obey the decision.⁴⁰ Turkish Cypriot leaders found Makarios' explanations as 'unlawful and unconstitutional.'⁴¹ Under these difficult circumstances, the Constitutional Court decided that it had no power to solve this political problem. After this decision, Prof. Forsthoff, the independent President of the Constitutional Court, resigned his post. Vice-President Kuchuk claimed that Greek Cypriots' pressures and threats had caused his resignation.⁴²

The formation of army units caused some problems. The decision of the Council of Ministers to form an army on a mixed basis was vetoed by Vice-President because of religious and linguistic differences that might have caused some problems in a mixed army units. President Makarios

strongly opposed Kuchuk's veto and argued that, the final veto power of Vice-President must be questioned. Under these circumstances, both communities never found an acceptable solution for the formation of an army. Initially, Makarios announced that he would not form an army at all. Later, 150 Greek Cypriots, all EOKA members, were given orders to establish a separate Greek Cypriot army.⁴³ By December, Greek Cypriot army of 10,000 were trained and ready.⁴⁴ Furthermore, the 70-30 ratio was never fulfilled. Greek Cypriot leaders often claimed that there were no qualified Turkish Cypriots to take up the places. However, the Turkish Cypriots complained that their applications were mostly ignored, even when they were completely qualified for these services. Therefore, Greek Cypriots filled the military places which were reserved for Turkish Cypriots. Turkish Cypriots showed their resentment with a refusal to enact the new tax law, however the pre-1960 regulations were implemented by the President.

SUBSEQUENT DISAGREEMENTS

Makarios decided to amend the constitution. However, the Turkish Cypriots disagreed with the idea of amendment, since they regarded the 1960 constitution as a key safeguard for themselves and a guarantee of their participation in the government and in the public services. Therefore, the very idea of amendment caused much more distrust of the Greek Cypriots, believing that their status would decrease from being one of the two communities to that of minority status. The Makarios proposal to amend constitution consisted of thirteen points.⁴⁵ Among others, it proposed to abandon the veto right of the Vice-President and it maintained that 'the proportion of the participation of the Greek and Turkish Cypriots in the composition of the Public Service and the Forces of the Republic to be modified in proportion to the ratio of the population of the Greek and Turkish Cypriots.'⁴⁶

Turks rejected these proposals since they thought that this would open the floodgates for Enosis. In addition, they made it clear that these proposals were contrary to article 182 of the constitution: 'The articles or parts of articles of this constitution... which have been incorporated from the Zurich agreement... are the basic articles of this constitution and cannot, in any way, be amended, whether by way of variation, addition or repeal.'⁴⁷

The conditions to amend the constitution was provided in Article 182 (3): 'such amendment shall be made by a law passed by a majority vote comprising at least two thirds of the total number of the representatives

belonging to the Greek community and at least two-thirds of the total number of the representatives belonging to the Turkish community.⁴⁸

Makarios argued that these proposals were necessary for the smooth functioning of the administration. Turkish Cypriots agreed with the objective of the smooth functioning of government but their method was different from that of Greek Cypriots. Contrary to Makarios they claimed that strict adherence to the 1960 Constitution would soon provide a smooth functioning government. Kuchuk did not accept the suggestion of Makarios that the constitution was unworkable, but instead asserted that Greek Cypriots' attitudes towards constitutional rights of the Turkish Cypriot community lacked good faith and that they were unwilling to cooperate with Turkish Cypriot community. Therefore the Vice-President strongly opposed the proposals. These different views quickly led to a constitutional crisis.

Meanwhile, EOKA accelerated its activities in order to establish its own secret army. Eventually, serious disturbances broke out in December 1963. An EOKA member's statue was damaged in a bomb explosion. Greek Cypriots condemned the Turkish Cypriot community as the perpetrators of this incident. The Turkish Cypriots did not accept the accusations and claimed that the Greek Cypriots planned the explosion in order to create tension between the communities. A chain reaction of incidents escalated dramatically. These events led to a tense situation, while leaders of both communities demanded calm, the number of incidents grew rapidly and spread to all regions of Cyprus. The Greek Cypriot authorities cut off all means of communications to Turkish Cypriot community. Turkey threatened unilateral military action under the treaty of alliance and guarantee in order to prevent what they feared would be a massacre of Turkish Cypriots. In addition, the President of Turkey, Cemal Gursel, sent telegrams to Western leaders and also to President Lyndon Johnson of the US requesting their help to end the hostilities in Cyprus. However, hostilities increased, on Christmas eve, in Nicosia Turkish enclaves became the target of heavy attacks by Greek 'security forces' and ex-EOKA members.⁴⁹ A great number of Turkish Cypriots, including women and children, were killed and Turkish houses were looted and hundreds of people were taken hostage. During these events, 18,667 Turkish Cypriots were compelled to evacuate from 103 villages.⁵⁰ Turkish Cypriots demanded immediate aid from Turkey against the indiscriminate attacks of Greek Cypriots. Turkey threatened with military action, if the massacre of Turkish Cypriots was not stopped.

Makarios declared the end of Treaty of Guarantee and Alliance. This was a very dangerous step, as was observed by the Times 'They accepted

the agreements with all their imperfections, because half a loaf to no bread. For Makarios to try now to repudiate his signature- and talk of abrogation means just that- is disastrous. He sows doubt in himself as a negotiator and in his community as a good neighbour to the Turks just at a time when the duty of everyone is to re-create the essential basic minimum of trust.⁵¹ And also in the case of abrogating the treaties, Makarios gave '... no indication of what greater security he could offer to Turks. Indeed talk of scrapping the treaties has made them more than ever look over their shoulders to Ankara for protection.⁵²

The Turkish Cypriots did not want to change any rights or safeguards provided by the treaties and 1960 constitution. Furthermore, they now insisted on the physical separation of the communities, since December 1963 events proved that there might occur similar violent events at anytime and in such cases, there would be heavy loses on their side because of the Greek Cypriots' numerical superiority.

CONCLUSION

Earlier colonial years and subsequent three year experience of living together as two communities, failed with the outbreak of violence and a chain reaction of political events. The equal status of Turkish Cypriots which was accepted with the international treaties of London-Zurich and 1960 Cyprus Constitution by principal signaturers Makarios and Greek representatives, was never put into practise. This caused lack of confidence of Turkish Cypriots towards Greek Cypriot administration and there was no Greek Cypriot administrations' efforts to provide main requirements of the treaties and 1960 constitution and protection for Turkish Cypriots.

Although subsequent international efforts somewhat prevented major international crises, they did not prevent much violations and did not solve the main problems. The tension increased two times in 1964 and 1967 but the threat of international war was removed by American initiatives.

Inter-communal talks were futile, since Greek Cypriot representatives did not want to share the government authority. Thus, Turkish Cypriots wanted regional autonomy. Greek coup on 15 July 1974 deteriorated the situation. As a result, Turkey intervned as a guarantor power in accordance with London-Zurich agreements. Since then, international efforts, negotiations did not provide a fresh hope for settlement, since the roots of the main problems still remain the same. Before initiating efforts for a settlement, the lack of trust between the two sides should be removed. In particular, it is necessary to show the necessary good will to other side. At

this point, while the need for a good understanding of each other and trust is greater than ever, it is difficult to understand Greek Cypriot decision of purchasing S 300 missiles. It is a dangerous game to put S 300 card on the negotiating table. Use of force or even show of force will ruin the dialogue atmosphere. The recent Turkish proposal for a confederation is a hopeful development and thus Turkey should try to continue its efforts. However for a solution Turkish efforts is not enough. Greek side also should join these efforts and before this they should reconsider their decision to purchase S 300 missiles. At the end, Cyprus issue is a difficult one but it can be solved with both willingness and good intention.

NOTES AND REFERENCES

1. HITCHENS, Christopher. *Hostage to History: Cyprus From the Ottomans to Kissinger*, New York, The Noonday Press, 1989, p.32.
2. XYDIS, Stephen G.. *Modern Greek Nationalism, in Nationalism in Eastern Europe*, (Ed. by Peter F. Sugar and Ivo J. Lederer), Seattle & London, Univ. of Washington Press, 1969, p.236.
3. XYDIS, *ibid.* p.249.
4. HILL, Sir George. *A History of Cyprus*, Vol. 4, Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1952, pp.291-2.
5. ORR, Captain C. W. J.. *Cyprus Under British Rule*, London, Zeno Publishers, 1972, p.160.
6. DENKTASH, R. R.. *The Cyprus Triangle*, London, K. Rustem & Brother, 1988, p.19.
7. REDDAWAY, John. *Burdened With Cyprus: The British Connection*, London, K. Rustem & Brother and Weidenfeld & Nicolson Ltd., 1986, p.19.
8. According to 1881 Census Turkish population consisted of the one quarter of the total population.
9. PURCELL, H. D.. *Cyprus*, London, Ernest Benn Ltd., 1969, p.223.
10. PURCELL, *ibid* and also HITCHENS, *ibid*, pp.25-36
11. CRAWSHAW, Nancy. *The Cyprus Revolt*, London, George Allen & Unwin, 1978, p.24.
12. CRAWSHAW, *ibid.*
13. STEPHENS, Robert. *Cyprus: A Place of Arms*, London, Pall Mall Press, 1966, p. 119.
14. PAPADOPULLOS, Nicolas. *Memoirs of General Grivas*, London, Longman, 1974 p.20. Also Denktash, *ibid*, p.22 and NECATIGIL, Zaim M.. *The Cyprus Question and Turkish Position in International Law*, Oxford, Oxford Univ. Press, 1993, p.6.

15. COLONIAL OFFICE, *Terrorism in Cyprus: Captured Documents*, London: Her Majesty's Stationery Office, 1956 pp.4-6.
16. DENKTASH, *ibid*, p.23
17. NECATIGIL, *ibid*, p.7.
18. REDDAWAY, *ibid*, 90.
19. KITROMILIDES, Paschalis M.. *From Co-existence to Confrontation: the Dynamics of Ethnic Conflict in Cyprus* (Ed by Michael Attalides), Nicosia, The Jus Cypri Association, in cooperation with the Coordinating Committee of Scientific and Cultural Organizations, 1977, p.48.
20. ALOSTOS, Doros. *Cyprus Guerilla: Grivas, Makarios and the British*, London, Heinemann, 1960, p.183.
21. OBERLING, Pierre. *The Road to Bellapais*, New York, Columbia Univ. Press, 1982, p.56 and also REDDAWAY, *ibid*, pp. 91-2.
22. By June 1957, 18 Turkish Councillors resigned.
23. UN Doc. A/2703, at 2(1954).
24. UN GAOR Suppl. 21, at 5, UN Doc. A/2890 (1954).
25. CRAWSHAW, *ibid*, p.322.
26. 12 UN GAOR First Comm. 371 (1957).
27. FOLEY, Charles. *The Memoirs of General Grivas*, London, Longmans, Green and Co Ltd., 1964, p.147.
28. FOLEY, *ibid*, pp.86-7.
29. FOLEY, *ibid.*, pp. 86-7
30. The total number of Greek Cypriots who voted for Makarios was 144,501 and for Clerides 71,773 in KYRIAKIDES, S.. *Constitutionalism and Crisis Government*, Philadelphia, Pennsylvania Univ. Press, 1968, p.73.
31. NECATIGIL, *ibid*, p.14.
32. Keesings Contemporary Archives, Vol. 14 London: Keesings Publication Ltd. Jan 16-23 1963, 20113.
33. CRAWSHAW, *ibid*, p.347.
34. CRAWSHAW, *ibid.* p.353
35. Keesings Contemporary Archives, *ibid*.
36. In the first Cabinet of the Ministers, two leading EOKA men were on duty: Polycarpos Georgadjis as the Minister of Interior and Tassos Papadopoulos as the Minister of Labour.
37. POLYVIU, Polyvios G.. *The Problem of Cyprus Constitutional and Political Aspects*, Nicosia, 1974, p.7.
38. Keesings' Contemporary Archives, Vol.14 Jan. 16-23, 1963, 19257.
39. Keesings' Contemporary Archives, Vol. 14 Jan. 16-23, 1963, 19257.
40. PURCELL, *ibid*, pp. 316-7.
41. Keesings' Contemporary Archives, *ibid*, 19257.
42. *Ibid*, June 13-20, 1964, 20113.

43. FOLEY, Charles. *Legacy of Strife*, Baltimore, Penguin, 1964, pp.166-7, and also STEPHENS, *ibid*, p.175.
44. STEPHENS, *ibid*, p.175.
45. KYRIAKIDES, *ibid*, pp. 105-6.
46. KYRIAKIDES, *ibid.*, pp.105-6. 47 Colonial Office, Cyprus, p.162.
48. Colonial Office, Cyprus, p. 162.
49. STEPHENS, *ibid*, p.184
50. ÇAY, Abdulhaluk. *Kıbrıs'ta Kanlı Noel- 1963*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1989, p.74.
51. *The Times*, 2 January 1964, p.9.
52. *The Times*, *ibid.*, 2 January 1964, p. 9.

KIBRIS'TA ESAS PROBLEMLERİN KÖKENİ: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDAN BAĞIMSIZLIĞA

ÖZET

Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar ayrı ayrı yaşadılar ve her iki taraf da kendi kültürel kimliklerini korudular. Bu ayrım Osmanlı yönetiminden beri değişmedi. Toplumlararası problemler giderek arttı ve çözülmesi zor bir hale geldi. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından sonraki üç yıllık deneyim, bu ortaklığın yürütülemeyeceğini gösterdi. Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ın politik geleceğini tayin etme girişimleri ki bu Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaya (Enosis) götürecekti, Kıbrıslı Türkler tarafından doğal olarak reddedildi. Kıbrıslı Türkleri korumaya çalışan bazı uluslararası güçler olmasına rağmen, hiçbirisi de Kıbrıslı Türkler için yeterli olmadı.

KIBRIS SEFERİ SONRASINDA KIBRIS ADASI İLE İLÇE KIYILARININ KORUNMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR VE HRİSTİYAN KORSANLARIN BURALARA SALDIRILARI

Şenol ÇELİK*

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasına sefer açmasının önemli nedenlerinden biri de ada ve çevresinin emniyetini sağlamaktı. Fetih sonrasında gerek Kıbrıs'ın gerekse İçel kıyılarının korunmasına yönelik çeşitli önlemler alınmakla birlikte, İnebahtı yenilgisinin olumsuz etkileri, yönetimdeki aksaklıklar ve Kıbrıs eyaletine bağlanan Anadolu'daki sancakların muhafaza için zamanında adaya geçmemeleri sebebiyle fetih sonrasında da Hıristiyan korsan gemilerinin saldırıları devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'a sefer düzenlemesinin önemli nedenlerinden birisi, bölgeden geçen Müslüman gemilere saldırıp serbest geçişi engelleyen Malta ve Sicilyalı korsanların adayı bir üs olarak kullanmalarıydı. 1522 yılında Sicilyalı korsanların Limasol açıklarında bir Türk gemisine saldırarak soygun yapmaları ve Venedik yönetiminin bu durum karşısındaki acizliği Osmanlı Devleti'nin tepkisine neden olmuştu. Limasol'daki Venedik yöneticisi de bu korsanlık girişimlerini destekliyordu. Nitekim 1533'de Venedik proveditörü Jerome Canale, Kıbrıs'ın güneyinden geçmekte olan 12 gemilik bir Türk filosunun önünü keserek ikisini batırdı. 1563 yılında yapılan bir saldırıda bazı Türk gemileri korsanların eline geçti. 1569'da ise Mısır defterdarının gemisi Kıbrıs açıklarında korsanlar tarafından ele geçirildi¹.

Müstakil olarak Kıbrıs seferini anlatan Pirî ve Zirekî ile bu seferden bahseden Kâtip Çelebi, Gelibolulu Mustafa Âlî ve Mustafa Selanikî, eserlerinde adada üslenen korsanların bölgeden geçen Müslüman tüccar

* Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne.

ve hacı gemilerine tecavüzlerini ve tehditlerini açıkça kaydederler². Bu durum adanın fethi için verilen fetvada da yerini almıştır. Nitekim İ. Hami Danişmend, Ebusuud Efendi'nin Kıbrıs fethine dair fetvasında³ yer alan "*dîn-i İslâm'a ihanet kast eyleyüp ve etraf-ı âleme evza-ı kabihaların işaat eyleseler...*" ibaresinin Kıbrıs'a hâkim olan Venedikliler'in deniz yollarının emniyetine ve Türk gemilerine tecavüz ve taarruzunun ifadesi olduğunu belirtir⁴.

Endülüs ahalisine hitaben yazılan 16 Nisan 1570 tarihli mühimme hükmünde de Endülüs Müslümanları'nın Hıristiyan baskısına karşı yardım istekleri hatırlatıldıktan sonra, Kıbrıs adasına sefer düzenleneceği için şimdilik yeterli yardımın yapılamayacağı belirtilirken; sefer sebebi olarak ada yönetiminin bölge emniyetini bozması ve buradan geçen Müslüman hacı ve tüccar gemilerine saldırımları gösterilir⁵.

Kıbrıs seferi öncesinde, adanın "karşı yakası"ndaki İçel sancağı kıyıları başta olmak üzere Anadolu'nun güney sahilleri de zaman zaman korsanların tecavüzlerine maruz kalmıştır. Bu saldırılardan birisi Silifke kıyılarına düzenlenmişti. 1555 yılı Haziran'ında bu kıyılara saldıran korsanlar buraları korumakla görevli Hızır Kethüda ve sipahileriyle çatıştı⁶. Sefer hazırlıkları da düşman gemilerinin tehdidinden uzak değildi. Akdeniz'deki Payas limanında sefer için gemiler inşa edilirken bölgede bulunan korsan gemilerinin tecavüzlerinden korunmak için metrisler inşa edilip buraya sancak sipahilerinden yeterli miktar asker tayin edilmişti⁷.

Kıbrıs adasının Osmanlı idaresine girmesi ile fetih öncesinde yaşanan ve yukarıda özetlediğimiz güvenlik sorunu ortadan kalkmış değildi. Hem Kıbrıs hem de İçel sancağı kıyılarının korunması, önemli bir sorun olmağa devam etmekte idi. Osmanlı yönetimine giren ve yeni bir yapılanma süreci yaşayan Kıbrıs'ta ziraât, bayındırlık, vergilendirme gibi konuların yanında adanın muhafazası da önemli bir sorun oldu. Serdar Lala Mustafa, Mağusa'nın fethi sonrası bir yandan kaleyi tamir ettirirken diğer yandan dizdar, kethüda ve müstahfızlar tayin ederek⁸ adanın muhafazası işine önem vermiştir. Ancak İnebahtı yenilgisi üzerine donanmada yaşanan sıkıntılar ve Kıbrıs yönetimdeki aksaklıklar ada ve çevresinin korsan saldırılarına maruz kalmasına sebep olmuştu. İçel sancağı beyi, zuama ve sipahileri Kıbrıs muhafazasına gönderildikleri için İçel kıyıları da korunmasız bırakılmıştı. Hatta saldırılar fetih öncesine göre artmıştı.

Kıbrıs adasının Osmanlı idaresine girmesinden sonra, ada korunması için bırakılan asker sayısı resmî belgelere göre⁹ en az 4000 civarındadır¹⁰. Bunların önemli bir kısmı kalelerde bulunuyordu. 1571-1572 yılı bütçesinde ada hazinesinden mevacic alan ve kalelerde çavuş, gönüllü, azeb, topçu, cebeci ve müstahfız gibi görevleri yerine getiren neferlerin toplamı 2779 olup bu sayıya 1000 yeniçeri¹¹ ile az oldukları tahmin edilen Dergâh-âli

gılmanı ve Galata azeblerini eklemek gerekir¹². Adadaki asker sayısı, fetihten sonra buraya bağlanan sancakların zuama ve sipahilerinin kale yapımı¹³ ve muhtemel tecavüzleri önlemek amacıyla adada görevlendirilmeleri ile artmıştır¹⁴.

Bilindiği gibi Kıbrıs adasının fethine müteakib teşkil edilen Kıbrıs beylerbeyiliğine Anadolu'dan İçel, Alaiye, Tarsus ve Sis sancakları bağlanarak, adanın özellikle kıyılarının muhafazası¹⁵ ve imar işlerinin yerine getirilmesi¹⁶ için diğer sancaklar ile birlikte İçel, Alaiye, Tarsus ve Sis sancaklarının beyleri ile zuama ve erbâb-ı tımârının¹⁷ adada kalması emredilmiştir¹⁸. İlk görevlendirme Lala Mustafa Paşa'nın 15 Eylül 1571'de adadan ayrılmasından¹⁹ sonra 8 Ekim 1571'de yapılmıştır²⁰. Sonraki yıllarda örneğin 1573²¹, 1574²², 1575²³, 1577²⁴ ve 1578²⁵ 'de adanın korunması için Alaiye, Tarsus ve Sis sancakları ile birlikte İçel sancağı beyi, zuama ve sipahileri Kıbrıs'a gönderildi. Ancak bu geçişlerde birçok sorunlar yaşandı. İlgili fermanlara rağmen hemen adaya geçilmediği sancakbeylerinin sipahileri adaya götürmekte zorlandıkları, adaya gidenlerin de atsız ve silahsız olduklarından yeterince yararlanılamadığı anlaşılmaktadır. Nitekim ilk görevlendirmeden (8 Ekim), 7 Aralık 1571 tarihine kadar geçen sürede ilgili sancakbeyleri ve sipahiler adaya geçmemişlerdir²⁶. Tarsus sancakbeyine hitaben yazılan 12 Kasım 1571²⁷ ve 7 Aralık 1571²⁸ tarihli mühimme hükümlerinde adadan ayrılan Tarsus beyinin alaybeyi, zuama ve sipahileriyle atlı ve silahlı olarak hemen Kıbrıs'a geçmeleri emredilmektedir. Yine sancağının zuama ve sipahileri ile adaya geçmesi istenen Alaiye beyinin mükerrer emirlere²⁹ rağmen 1572 yılı başlarına kadar Kıbrıs'a gitmediğinden Kıbrıs beyine hitaben yazılan 5 Ocak 1572 tarihli hüküm ile Alaiye sancağının Kıbrıs'ın gönüllü ağalarından birine tevcih edilmesi emredilmiştir³⁰.

Bu ilk görevlendirmede 1572 yılı Ocak ayı sonlarına gelindiği halde Kıbrıs adasına gidemeyen diğer bir sancakbeyi ise İçel beyidir. Ancak, korunması için Girne beyi ile gönderilen hazineyi Silifke Kalesi'nde muhafaza edip, adadaki askerler için zahîre ve diğer mühimmatı Kıbrıs'a sevk ediyor olması³¹ onu suçlanmaktan kurtarmıştır. 1572 yılı Şubat ayı ortalarında, Kıbrıs'ın iskelesi olan Ak limanı koruyacak olan Akça Kale'nin inşaatı ile görevlendirilmesi sonucu, İçel sipahileri alaybeyi ile adaya sevk edilirken; kendisinin kale yapımı ve zahîre işi için Silifke'de kalması kararlaştırılmıştır³².

1571 yılı Ekim ayı başlarında, Kıbrıs'ın muhafazası için görevlendirilen sancakların sipahileri ancak 1572 yılı Ocak ayı ortalarında, adaya geçecek şekilde hazırlanıp kıyıda sevkiyatı yapacak gemileri bekler hale gelmişlerdir³³.

Kıbrıs adasının korunması için ikinci görevlendirme Ocak 1573'de

yapıldı³⁴. 28 Ocak 1573 tarihli İçel sancağı beyine hitaben yazılan ve birer sureti de Alaiye, Tarsus ve Sis sancakbeylerine gönderilen mühimme hükmünde³⁵, Kıbrıs'ın korunmasının "mühimmât-ı umûrdan" olduğu ve adaya geçişin "sair zamanlara kıyas edilmemesi" gerektiğinin vurgulanması konuya verilen önem açısından dikkat çekicidir. Ancak bu görevlendirmede de başarılı olduğu söylenemez. Nitekim Akşehir beyi olup Kıbrıs muhafazasında olan Hüsrev Bey'in merkeze gönderdiği mektuplardan, görevlendirmeden üç ay sonra yani Nisan sonlarına kadar ilgili sancak beylerinin zuama ve sipahileriyle adaya geçmedikleri, geçen sipahilerin ise atsız ve silahsız geldiklerinden işe yaramadıkları anlaşılmaktadır³⁶. 26 Nisan tarihli İçel beyine hitaben yazılan mühimme hükmünde ise İçel, Alaiye, Tarsus ve Sis beylerine, zuama ve sipahileri ile Kıbrıs'a geçmeleri konusunda ferman gönderildiği halde geçmemelerinin sebebi sorulup bu konuda sorumlu oldukları vurgulanmakta, zaman kaybetmeden zuama ve sipahileri ile atlı ve silahlı olarak Kıbrıs'a geçip muhafaza hizmetine koyulmaları emredilmekte, İstanbul'dan gönderilecek çavuş ile denetleme yapılacağı, geçmeyen ümeranın sancakları, zuama ve erbâb-ı timârın ise dirliklerinin alınacağı belirtilmektedir³⁷.

Bu emrin üzerine Mayıs ayında adaya geçtiği tahmin edilen İçel sancağı beyi Veli Bey, Ağustos ortalarına kadar adada kalmıştır. Ancak önemli bir kısmı biten Akça Kale'de varoş ve bir kule yapılmasının gerekli görülmesi ve İçel kıyılarının korsan gemilerinin saldırılarına uğraması sonucu Veli Bey, Kıbrıs'tan Silifke'ye çağrılıp kendisine kale yapımı ve 200 sipahi ile İçel yalılarının korunması görevleri verilmiştir. Bu 200 neferin dışındaki İçel sipahileri Kıbrıs'ta bırakıldı³⁸. Kıbrıs muhafazasında kalan İçel sipahileri ile diğer sancakların beyleri, zuama ve timarlı sipahilerine 1574 yılı ilkbaharında, adadaki görevlerinin başına tekrar gelmek üzere Kasım ayının sonlarında sancaklarına dönme izni verilmiştir³⁹.

Kıbrıs beylerbeyliğine bağlı Anadolu'daki sancakbeyleri ve sipahilerin ada muhafazası için diğer bir görevlendirme 1574 yılı Mart başlarında yapılmıştır. "Küffâr korsan gemilerinin" adaya karşı saldırılarının artması üzerine eyalete bağlı İçel, Alaiye, Tarsus ve Sis beyleri, sipahileriyle Kıbrıs adasına çağrılmışlardır⁴⁰. Bu görevlendirmede de Sis dışındaki sancakların beyleri gidip zuama ve sipahilerin çoğunluğu adaya geçmemişlerdir⁴¹. Daha sonra adaya geçen sancakbeyleri ve sipahilerin görevleri aynı yılın Ekim ayı sonlarında bitmiştir⁴².

İçel beyi ve sipahilerinin 1574'de Kıbrıs'ın muhafazası için adaya geçmeleri üzerine Kıbrıs için hayati öneme sahip Silifke yakınlarındaki Akliman hâlî kalıp korsan gemilerinin tecavüzüne uğramıştır. Bunun üzerine bir çeribaşı ile 30 nefer sipahi Ak liman ve diğer İçel kıyılarını korumak üzere görevlendirilmiştir⁴³. Ancak saldırıların artması üzerine İçel beyi de

sancağına geri dönüp 40-50 nefer sipahi ile korsan gemilerinin tecavüzlerini önlemeye çalışmıştır⁴⁴.

Görüldüğü gibi fetih sonrasında adanın muhafazasında görevlendirilen İçel, Alaiye, Tarsus ve Sis sancakbeyleri, zuama ve sipahileri, görevlerini zamanında yerine getirememişlerdir.

Fetih sonrasında Kıbrıs'ın korunmasının ayrıca deniz boyutu bulunmaktadır. Ancak adanın muhafazası için bırakılan gemi sayıları hakkında net ve düzenli rakamlara sahip değiliz. Bununla birlikte bazı yıllara ait mevcut gemileri ve özelliklerini takip edebiliyoruz. Örneğin Serdar Lala Mustafa Paşa, Kıbrıs adasının fethi sonrasında 15 Eylül 1571'de adadan ayrılırken Baf ve Girne beylerinin gemilerini de alıp geride 2 kadirga ve 8 at gemisi bırakmıştır. Fakat Kıbrıs beylerbeyi Sinan Paşa'nın adaya saldırının denizden olduğu için bir fenerli kaptanın Kıbrıs'ta bulunması gerektiğini, Mağusa Kalesi tamirinin gemilerin yardımı ile yapıldığını İstanbul'a bildirmesi üzerine Baf ve Girne kaptanlarının 10 parça gemi ile adaya geri gönderilmeleri için Lala Mustafa Paşa'ya Ekim ayı başlarında hükm-i hümayun yazılmış, Mağusa beyi Hamza Bey adadaki gemilere "baş ve buğ" tayin edilmiştir⁴⁵. Kıbrıs beylerbeyinin bu isteği doğrultusunda, aynı yılın Kasım ayı sonlarında yeni inşa edilen kadirgalardan 10 adedini, 5 adet at gemisi ile Kıbrıs'a iletmek üzere kaptan-ı derya görevlendirilmiştir⁴⁶. Öte yandan adı geçen kadirga ve at gemileri adaya gönderilmeye çalışırken bununla yetinmeyip Kıbrıs beylerbeyinin de adada kullanılmak üzere birkaç firkate inşa etmesi gündeme gelmiştir⁴⁷. Ancak bu tarihte Kıbrıs hazinesinin inşa edilecek gemilerin masraflarını karşılayabilecek durumda olmadığı için inşa edilememiştir.

Kıbrıs'ı savunmak için 1574 yılı başlarında iki⁴⁸, ortalarında da üç kadirga ayrılmış iken korsan gemilerinin tecavüzlerinin önlenememesi üzerine bir kalyata daha yapıp mücrimlerle donatılması emredilmiştir⁴⁹. Yine 1574 yılının ilk aylarında, Kıbrıs beylerbeyinin korsan gemilerin saldırılarına karşılık vermek için adadaki iki kadirganın yetmediği, daha iki kadirga gerektiği şeklindeki isteğine merkez, Tunus seferinden dolağı olumlu cevap verememiş, mevcut kadirgalar ile idare edilmesini tavsiye etmiştir⁵⁰. 10 yıl sonra (1584) ada ve çevresini (İçel kıyıları dahil) muhafaza etmek için görevlendirilen kadirga sayısı 5'e yükselmiştir⁵¹. Esasen Kıbrıs adasının savunulması ve anakara ile ulaşımın sağlanması için 15 adet kadirga ve 16 adet at gemisine ihtiyaç varken⁵² fetih sonrasında bu sayıya ulaşamamıştır. Fetih sonrasında Kıbrıs adasını düşman gemilerine karşı savunmak için görevlendirilen gemilerin yeterli miktarda ve nitelikte olmadığı bazılarının eski olduğu, bazılarının da muhafaza dışında çeşitli hizmetlerde kullanıldığı, içlerine cenkçi konulmakta güçlük çekildiği ve Kıbrıs hazinesinin, muhafaza için ayrılmış gemilerin masraflarını karşılayamadığı anlaşılmaktadır.

anlaşılmaktadır. Nitekim adayı korumakla görevli Mağusa sancakbeyi Şaban Bey'in emrindeki kadirgaların 1579 yılı sonlarında alet yönüyle eksikliklerinin bulunduğu, mevcut parçaların çok eski olduğu, ada muhafazası için ilâveten gönderilen bir adet geminin de köhne olduğu için kullanılmadığı bilinmektedir⁵³. Yine Mart 1584 tarihinde Kıbrıs'ta muhafaza hizmetine tayin edilen 5 adet kadirganın zeytinyağı ve tekalif işleri için kullanıldığı, bu sebeple korsan gemilerinin fırsat bulup tüccar ve hacı gemilerine zarar verdikleri anlaşılmaktadır⁵⁴. Aynı yılın başlarında Akdeniz'i muhafaza edecek donanmanın Karadeniz'e gönderilmesi de Kıbrıs ve İçel kıyılarını savunmasız bırakmış, Akdeniz muhafazası için Rodos ve kıyı beyleri görevlendirilmişti⁵⁵. Gemi sayısı ve niteliklerindeki eksiklik yanında gemilerde cenkçi de bulunmakta sıkıntı çekiliyordu. Nitekim 1 Mart 1584 tarihli Kıbrıs beylerbeyine hitaben yazılan mühimme hükmünde korsan gemileri görüldüğünde muhafaza için tayin olunan gemilere cenkçi bulunamadığı için karşılık verilemediği, bu sebeple Kıbrıs yeniçerilerinden bir kısmının nöbetleşe olarak gemilerde görevlendirilmesi emredilmiştir⁵⁶.

Öte yandan Kıbrıs hazinesi zaman zaman gemilerin masraflarını karşılamakta güçlük çekmiştir. Nitekim Mayıs 1572'de Baf Sancağı Beyi Recep Bey maiyetinde Mağusa limanına getirilen 6 kadirga ile 4 at gemisin ihtiyaçlarını Kıbrıs hazinesinin karşılayamayacağı hatta, limanda daha önceden mevcut olan 2 kadirga ile 3 at gemisinin dahi masraflarını karşılamakta güçlük çekildiği Kıbrıs beylerbeyi tarafından merkeze bildirmiştir⁵⁷.

Eksikliklerle birlikte fetih sonrasında alınan bütün koruma önlemlerine rağmen Hıristiyan korsan gemileri, Kıbrıs adası ve İçel kıyılarına bir çok kez saldırıp bölgeden geçen tüccar ve hacı gemilerine zarar vermeye devam etmişlerdi. Esasen ilk saldırılar savaş sırasında yaşandı. 1571 yılı Ocak ayı sonlarında Silifke'den hareket eden zahîre ve 300 kadar asker yüklü bir Türk kadirgası Mağusa'ya doğru ilerlerken saldırıya uğradı ve mağlup oldu⁵⁸. Yine Lala Mustafa Paşa adada iken 12 kadirga ve 4 barce ile saldırmışlardı⁵⁹. Bu arada Haclı donanmasının 7 Ekim 1571'de Osmanlı filosunu ortadan kaldırmasıyla 1572 yılında Haçlıların Kıbrıs'a saldırabileceğine dair halk arasında bir korku bulunmaktaydı⁶⁰.

1573 yılı ortalarında iki korsan gemisi adadaki şekerhaneyi başmış, devlete ait akçeleri almıştır⁶¹. Yine aynı yılın Aralık ayında Kıbrıs sahiline Hıristiyan gemilerinden korsanlar çıkmış, buradaki müstahfızlar ile çatışmağa girmişlerdir⁶². Saldırıları sonraki yıllarda da tekrarlanmıştı⁶³. Kıbrıs adasına saldırıların devam etmesi üzerine bu saldırılarda Kıbrıs beylerbeyinin ihmali görülüp kendisi uyarılmıştır⁶⁴.

Kıbrıs adası etrafındaki korsan saldırıları, aralıklarla sonraki yüzyılda da devam etmiştir. Nitekim 1605 yılında sabık Karaman Beylerbeyi Mustafa

Bey, sefere gideceği zaman adadaki Karaman askerlerini ve atlarını denizdeki "küffâr kalyonları"ndan Silifke'ye nakledememiştir⁶⁵. 1671 de Ak limanı ziyaret eden Evliya Çelebi, Kıbrıs'a geçeceği sırada üç adet korsan gemisinin saldırısına uğrayarak geri dönmek zorunda kalmıştır⁶⁶.

Kıbrıs seferinde ulaşım imkânı sağlayan ve Kıbrıs adasına coğrafi yakınlığı olan İçel sancağı kıyıları da fetih sonrasında Hıristiyan korsanların saldırısına maruz kalmış, bundan dolayı da bazı savunma önlemleri alınmıştır. 1573 yılı ortalarında iki korsan gemisi İçel'in Mamuriye Kalesi civarında bir Müslüman gemisine saldırıp kaleye top ateşinde bulunmuş, İçel'in doğusundaki Karataş kazası sahilinde bir çok Müslüman'ı şehit edip 17 kişiyi esir almıştır. Aynı gemiler Karataş'dan Ak limana gelip bir rençper gemisine hücum etmişlerdir. Bu iki korsan gemisinden biri Rodos beyi tarafından ele geçirilirken diğeri ise firar etmiştir⁶⁷.

İçel beyinin Kıbrıs muhafazasında olmasından dolayı Ak limanın savunmasız kalması üzerine iki adet korsan gemisi Mayıs 1574'de bu limana saldırmış, iki kıta rençper gemisine zarar vererek, sancağın Karataş kazası kıyılarındaki bir çok köye baskın yapıp 23 kişiyi kaçırmışlardır⁶⁸. Yine 1574 yılı ortalarında üç adet Hıristiyan korsan gemisi İçel sancağının batı ucundaki Selendi kazası kıyılarına tecavüz etmiştir. Bu saldırıda iki Müslüman köylü şehit edilirken birçoğu yaralanmıştır. Bu sırada İçel kıyılarından geçmekte olan bir adet Müslüman rençper gemisi de saldırıdan kaçarken Anamur sahiline vurarak parçalanmıştır. Bu saldırının etkisiyle Selendi'nin kıyı halkı tarlalarına varamaz olmuşlardır⁶⁹.

İçel sancağı kıyılarına saldırılar sonraki yıllarda da örneğin 1675⁷⁰, 1576⁷¹, 1590⁷², 1595⁷³, 1607⁷⁴ ve 1615'de⁷⁵ de sürmüştür. En önemli saldırı sancağın Gülnar kazasındaki Gelindire'ye yapılmıştır. Birçok Müslüman rençper gemisi kadimî limana ve akarsuya sahip bu limana gelmekteydi. Hem Karaman'ın hem de Kıbrıs'ın iskelesi durumunda olan Gelindire'de korsan gemileri gerek limana ve gerekse burada bulunan rençper gemilerine zarar vermekteydiler. Anadolu'dan Kıbrıs'a zahirenin bir kısmı Gelindire'den nakledildiği için bu saldırılar zahire sevkîyatını da durdurmuştur. Bu limanı korumak için liman yakınlarında bulunana harabe durumundaki kalenin tamiri 1590 yılında gündeme gelmişse de gerçekleşmemiştir⁷⁶.

İçel sahillerinin savunulması Kıbrıs adası ile birlikte düşünülmüş, Hıristiyan korsan gemilerinin İçel kıyılarına yaptıkları saldırılardan Kıbrıs beylerbeyi ve Mağusa sancakbeyi emrinde olup bölgeyi savunmakla görevli gemiler sorumlu tutulmuştur⁷⁷. İçel'de denizden yapılacak saldırıları engellemek ve kıyıları korumak için gece-gündüz sürekli nöbet tutan, tımâr gelirleri 2000 ile 3000 arasında olan sipahiler⁷⁸ tayin edilmekteydi⁷⁹. Bu sipahilerin sayıları saldırıların şiddeti oranında yıllara göre değişmiştir. Bazı yıllara ait elimizdeki rakamlar şöyledir:1573 yılında 200⁸⁰, 1574'de 30 ile

50⁸¹, Şubat 1579'da 60⁸², aynı yılın Nisanı'nda 70⁸³, 1595'de 60'dır⁸⁴. Kıyıları korumakla görevli bu sipahilere İçel sancakbeyi nezaret ettiği gibi⁸⁵ sancakbeyi Kıbrıs muhafazasında veya seferde olduğu zaman çeribaşı⁸⁶ veya zaimlerden⁸⁷ biri"baş ve buğ" olurdu. İçel sancağının kıyılarında gemilerin saklanıp su alabilecekleri 15 yer bulunmaktadır⁸⁸. Sipahiler öncelikle buralarda nöbet tutmaktaydılar⁸⁹. Öte yandan sahilde bulunan Silifke, Akça kale ve Mamuriye kalelerindeki müstahfızlar muhafaza hizmeti dışında başka hizmetlere gönderilmemekteydi⁹⁰. Bununla birlikte İçel kıyılarında alınan önlemlere rağmen tecavüzler devam etmiştir.

NOTLAR VE KAYNAKLAR

1. GAZİOĞLU, A. Cemal, *Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)*, 1994, 14-15.
2. "Diyâr-ı Mısır'a giden tüccârı ...ve deryâ yüzünden Mısır'a 'ubûr iden hüccâc-ı mağfiret medârı rencide idüp ekseriya malları garet ve matâ'ları hesâret olunduğundan mâ'ada..."(Pîrî, *Fethiyye-i Cezire-i Kıbrıs*, TSMK, Revan kısmı, nr.1294, vrk. 2^b); " Her zamân cezîre-i mezbûrenün küffar-ı makhûri ki...gelinüp giden hüccâc-ı zevi'l-ibtihacin gemilerin alup halkın beste-i zencir ü esir idüp gemisün gark-ı ma-ı bihâr kılup yine inad ü inkâr iderlerdi. Derya yüzünden mürûr u râh-ı bahrdan 'ubûr 'asîr olmuşdı...Mısır cânibine giderken Hazine-i Amiremüz defterdârun gemisün alup..."(Zîrekî, *Tarih-i Kıbrıs*, hzr. DURMUŞOĞLU, M., İstanbul Üni. Edebiyat Fak. Lisans Tezi, İstanbul 1965, vrk. 4^b, 5^b); "fırsat düşürdükçe gemilere çıkup Mısır'a müteveccih olan ehl-i İslam gemilerini garet u hasâret idüp..." (Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühû'l- ahhâr*, Süleymaniye ktp., Esad Efendi kısmı, vrk. 459^b). Ayrıca bkz. Katip Çelebi, *Tuhfetü'l- kibâr fi Esfari'l- bihâr*, çevr. O. Ş. Gökyay, İstanbul 1973,128; Mustafa Selanikî, *Tarih-i Selanikî*, hzr. M. İpşirli, İstanbul, 1989,77.
3. Fetva metni için bkz. İbrahim Pecevî, *Tarih-i Pecevî*, İstanbul, 1283, S. 486-487.
4. DANIŞMEND, İ. Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*,II, İstanbul, 1971, S. 388.
5. "Memâlik-i mahrûsam kurbunda vâki' Kıbrıs nâm cezîrenün keferesi nakz-ı ahd idüp deryâ yüzünden hulûs-ı niyyet ve safa-yı taviyyet ile tavâf-ı Beytullahü'l-harâm...teveccüh iden ehl-i İslâma ve sâir tüccâr tâifesine külli te'addileri olmağla isyân u tuğyanları mukarrer olmağın..."(BOA, MD, nr.9, s.89, hkm.231, trh.10 Zilkade 977/ 16 Nisan 1570).
6. BOA, KK, *Ruûs Defteri*, nr.213, s.210, trh.12 Şaban 962/ 2 Temmuz 1555. Ayrıca bkz. BOA, KK, *Ruûs Defteri*, nr.216/A, s.166, trh.3 Şaban 965/ 21 Mayıs 1558; BOA, MD, nr.9, s.25, hkm.79, trh.29 Ramazan 977/ 7 Mart 1570.

7. BOA, *MD*, nr.8, s.13, hkm.34, trh.20 Ramazan 977/ 26 Şubat 1570.
8. PİRİ vrk., 76a.
9. Lala Mustafa Paşa'nın Kıbrıs adasını terk ederken geride bıraktığı asker sayısı hakkında çeşitli rakamlar ileri sürülmüştür. Örneğin Bernard Sagredo'ya göre Türkler fetihden sonra adada 1000 atlı ile 8000 yaya bırakmışlardır (M. L. De Maslatries, *Histoire de L'île de Chypre Sous le Règne des Princes de la Maison de Lusignan*, III, Paris 1855, s.560'dan naklen SAHİLLİOĞLU, Halil, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", *Belgeler*, IV/7-8, 1993, Ankara, 16.
10. Halil İnalçık da adadaki asker sayısını üç dört bin olarak verir ("Kıbrıs tarihinin ana meseleleri", *TK*, sayı 4, Ankara 1963, 33).
11. ORHONLU, Cengiz, "Osmanlı Türklerinin Kıbrıs Adasına Yerleşmeleri 1570-1580", *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, Sayı 325, 1974, İstanbul, s. 20.
12. SAHİLLİOĞLU, H., a.g.e., s. 16, 23.
13. İçel sipahilerinin bir kısmı Lefkoşa Kalesi'nin tamirine bedel akçası göndererek gitmemişlerdir (BOA, *MD*, nr.35, s.61, hkm.147, trh.19 Rebîülâhîr 986/ 25 Haziran 1578).
14. Fetihden 38 yıl sonraya ait Ayn Ali Efendi'nin eserine göre Kıbrıs beylerbeyliğine bağlanan Alaiye, Tarsus, Sis ve İçel sancaklarının toplam 30 zaîm ve 1419 tumarlı sipahisi bulunmaktaydı (*Kavânin-i Al-i Osman der Hülâsa-i Mezâmin-i Defter-i Divân*, neş. GÖKBİLGİN, T., İstanbul, 1979. s.50).
15. Korsan saldırılarına karşı hazır olan askerlerin yanında bazı sahil köylerinde gözcü tayin edilmiş siviller de bulunmaktaydı (BOA, *MD*, nr.80, s.32, hkm.113, trh.27 Cemâziyelâhîr 1022/.14 Ağustos 1613).
16. BOA, *MD*, nr.16, s.355, hkm.630, trh.23 Cemâziyeâhîr 979/ 12 Kasım 1571.
17. Adanın imarı, özellikle kalelerin tamiri için askerlerin dışında duvarcı, marangoz gibi zanaat erbabı da gönderilmiştir (BOA, *MD*, nr.12, s.407, hkm.804).
18. Kıbrıs'ın ada olması ve sürekli muhafazası gerektiği için Kıbrıs beylerbeyi de sürekli adada kalıp sefere gitmiyordu (BOA, *MD*, nr.52, s.377, hkm.1020, trh.19 Rebîülâhîr 992/ 30 Nisan 1584).
19. KÜTÜKOĞLU, Bekir. " Mustafa Paşa", *İA*, VIII, 734. Halil İnalçık Mustafa Paşa'nın ayrılış tarihini 24 Eylül, Hill ise 20 Eylül olarak gösterir (İnalçık H. (1971), 62).
20. BOA, *MD*, nr.16, s.7-8, hkm.13-14, trh.18 Cemâziyelâhîr 979/ 8 Ekim 1571.
21. BOA, *MD*, nr.21, s.53, hkm.132, trh.24 Ramazan 980/ 28 Ocak 1573.
22. BOA, *MD*, nr.23, s.307, hkm.672, trh.13 Zilkade 981/ 6 Mart 1574.
23. "Kıbrıs beylerbeyine hüküm ki: Küffâr-ı hâksâr deryâda hayli gemileri görüldüğü i'lâm olunmağın Alâiye ve İçil ve Tarsus beylerine ahkâm-ı şerife gönderilüp cezâire-i Kıbrıs muhâfazası için sancaklarının zu'âma ve sipâhileri ile Kıbrıs'a geçüp muhâfazada olmak emr olmuşdur." (BOA,

- MZD*, nr.2, s.325, hkm.874, trh.Safer 983/ Mayıs 1575).
24. BOA, *MD*, nr.30, s.53, hkm.128, trh.28 Muharrem 985/ 17 Nisan 1577.
25. BOA, *MD*, nr.34, s.96, hkm.216, trh.4 Safer 986/ 12 Nisan 1578.
26. BOA, *MD*, nr.16, s.355, hkm.630, trh.23 Cemâziyelâhir 979/ 12 Kasım 1571.
27. 26 No'lu nottaki hüküm
28. BOA, *MD*, nr.10, s.262, hkm.407, trh.19 Receb 979/ 7 Aralık 1571.
29. BOA, *MD*, nr.16, s.7-8, hkm.13-14, trh.18 Cemâziyelâhir 979/ 8 Ekim 1571.
30. BOA, *MD*, nr.10, s.257, hkm.399, trh.1 Şaban 979/ 5 Ocak 1572.
31. BOA, *MD*, nr.12, s.406, hkm.801, trh.12 Ramazan 979/ 28 Ocak 1572.
32. BOA, *MD*, nr.16, s.149, hkm.295, trh.1 Şaban 979/ 16 Şubat 1572.
33. BOA, *MD*, nr.10, s.94, hkm.146, trh.23 Şaban 979/ 10 Ocak 1572.
34. "Cezîre-i Kıbrıs muhâfazası mühimmât-ı umûrdan olmağın sancağına müteallik olan zu'amî ve erbâb-ı tımar ile ale't-ta'acil Kıbrıs'a geçmek emr idüp..." (BOA, *MD*, nr.21, s.53, hkm.132, trh.24 Ramazan 980/ 28 Ocak 1573).
35. 34 No'lu nottaki hüküm
36. "Akşehir beyi olup Kıbrıs muhâfazasında olan Hüsrev dâme ızzühümâ Südde-i sa'âdetüme mektûb gönderüp sâbıka gönderülen emr-i şerifüm üzere cezîrenün hıfz u hırâsetinde iken muhâfaza için ta'yîn olunan ümerâ 'asker ile henüz cezîreye gelmeyüp ve varanlar dahı ...atları olmadığın ve bilcümle cezîre 'asker(e) muhtâç olduğı bildürdi."(BOA, *MD*, nr.21, s.283, hkm.670, trh.23 Zilhicce 980/ 26 Nisan 1573).
37. 36 No'lu nottaki hüküm
38. "Kıbrıs beylerbeyine hüküm ki: İçil sancağı beyi ikiyüz nefer sipâhiyle yalılar muhâfazasında ve kule ve varoş binâsına ta'yîn olunup mâ'dâ İçil sipâhileriyle Kıbrıs muhâfazasına ta'yîn olunmuşdur." (BOA, *MD*, nr.22, s.223, hkm.428, trh.14 Rebîülâhir 981/ 13 Ağustos 1579); İçel beyine gönderilen benzer hüküm: BOA, *MD*, nr.22, s.276., hkm.542., trh.26 Rebîülâhir 981/ 25 Ağustos 1573).
39. BOA, *MD*, nr.23, s.158, hkm.331, trh.28 Receb 981/ 23 Kasım 1573.
40. BOA, *MD*, nr.23, s.307, hkm.672, trh.13 Zilkade 981/ 6 Mart 1574
41. "Kıbrıs beylerbeyine hüküm ki: Mektûb gönderüp emr-i şerifüm gönderilüp cezîre-i Kıbrıs'a tâbi' olan sancakbeyleri mükemmel yaraklarıyla ve sipâhileriyle Kıbrıs'a geçüp muhâfazada olalar diyü fermân olunmağın emr-i şerifüm sûreti irsâl ve tenbîh olundukta İçil ve Tarsus ve Alâiye beyleri gelüp zu'amâ ve sipâhilerinden bir nefer kimesne gelmeyüp defa'atle başka kendülere tenbîh olundukta "nihâyet mertebe dirliklerimiz ahara virülürse bundan Âsitâne-i sa'âdet cânibleri dahı karibdür. Varup mukarrer itmek ne aciz çekilür" deyü cevab virüp iltifat itmeyüp kendü havalarında olanların tımârları mahall olanlara virildükte tekrar mukakarrer iderlerse cezîre hıfz u hırâsetden hâli kalur deyü bildirmişsün." (BOA, *MD*, nr.26, s.8, hkm.23, trh.20 Safer 982/ 11Haziran 1574).

42. BOA, *MD*, nr.26s.283, hkm.818, trh.7 Receb 982/ 23 Ekim 1574.
43. BOA, KK, *Ruûs Defter*, nr.226, s.321, trh.16 Muharrem 982/ 8 Mayıs 1574; BOA, *MD*, nr.24, s.231, hkm.613, trh.26 Muharrem 982/ 18 Mayıs 1574.
44. BOA, *MD*, nr.26, s.114, hkm.294, trh.7 Rebîülâhir 982/ 27 Temmuz 1574. 1575 yılındaki görevlendirmede de İçel beyi sancağında kalarak Silifke'de köprü yapımı ile görevlendirilmiştir: BOA, A: RSK, nr.1460, s.314, trh.8 Şevval 982/ 21 Ocak 1575.
45. BOA, *MD*, nr.16, s.18, hkm.33, trh.19 Cemâziyelevvel 979/ 9 Ekim 1571.
46. BOA, *MD*, nr.16, s.91, hkm.79, trh.8 Zilkade 979/ 23 Mart 1572; *Aynı defter*, s.181, hkm.345, trh.23 Zilhicce 979/ 7 Mayıs 1572.
47. *Aynı defter*, s.348, hkm.616, trh. 23 Cemaziyelâhir 979/ 12 Kasım 1571.
48. BOA, *MD*, nr.24, s.13, hkm.35, trh.16 Zilkade 981/ 9 Mart 1574
49. BOA, *MD*, nr.26, s.111, hkm.285, trh.4 Rebîülâhir 982/ 24 Temmuz 1574.
50. BOA, *MD*, nr.24, s.13, hkm.35, trh.16 Zilkade 981/ 9 Mart 1574.
51. BOA, *MD*, nr.52, s.306, hkm.817, trh.13 Rebîülevvel 992/ 25 Mart 1584.
52. BOA, *MD*, nr.16, s.360, hkm.635, trh.19 Cemaziyelâhir 979/ 8 Kasım 1571.
53. "Kapudan Paşa'ya hüküm ki: Hâlâ Kıbrıs beylerbeyisi mektûb gönderüp Magusa Sancakbeyi Şaban dâme izzühû ile muhâfaza hizmetinde olan kadirgaların alât u esbâbı köhne olup ba'zı alâtı asla kalmayup ba'zı tebdil olmak lâzım gelmişdür deyü üçyüz kaluce kürek ve beşyüz varil ve iki aded baştarda direği ve dört aded seren çubuğu ve üç aded tirinkete direği...gönderilmesin emr idüp ve bir aded küçük yelken ve bir aded tente...tebdil olunup irsâl olunmasın ve hâlâ şeker ile gönderilen gemi gayet köhne olup yerine bir iyice kadirga virilmesin bildürmeğin müşârunileyhin 'arz eylediği husûslar te'hîr olunmayup gönderilmek ve kadirga dahı tebdil olunmasın emr idüp buyurdum ki:"(BOA, *MD*, nr.39, s.54, hkm.128, trh.24 Şevvâl 987/ 14 Aralık 1579).
54. "Kıbrıs beylerbeyisine hüküm ki: Cezâre-i Kıbrıs'da muhâfaza için ta'yîn olunan beş pâre kadirgalar...zeytinyağı tahmîl için ve tekâlif için istihdâm olunup dâimâ muhâfazada hâzır bulunmamağla deryâda küffâr-ı hâksâr fırsat bulup hüccâc u züvvâr ve sâir tüccârın alup ehl-i İslâma külli zarar u ziyân eyledükleri i'lâm olunmağın muhâfazaya ta'yîn olunan ümerâ kadirga ile dâimâ deryâda muhâfaza hizmetinde olmak emr idüp buyurdum ki:"(BOA, *MD*, nr.52, s.306, hkm.817, trh.13 Rebîülevvel 992/ 25 Mart 1584).
55. BOA, *MD*, nr.44, s.222, hkm.469, trh.18 Safer 992/ 1 Mart 1584.
56. *Aynı defter*, s.219, hkm.461, trh.18 Safer 992/ 1 Mart 1584.
57. BOA, *MD*, nr.16 s.360, hkm.635, trh.19 Cemaziyelâhir 979/ 8 Kasım 1571.
58. PİRİ, vrk. 29a
59. SAHİLLİOĞLU, a.g.e., s. 4,30.
60. İNALCIK, a.g.e., s. 65.
61. BOA, *MD*, nr.22, s.56, hkm.106, trh.9 Safer 981/ 10 Haziran 1579.

62. BOA, *MD*, nr.25, s.15, hkm.140, trh.2 Ramazan 981/ 26 Aralık 1579.
63. BOA, *MD*, nr.23, s.307, hkm.672, trh.13 Zilkade 981/ 6 Mart 1576
64. "Cezîre-i Kıbrıs'da bu denlü 'asâkir-i mansûre ve sâir kul tâifesi ve yarar sancakbeyleri mevcûd olup bu cânibe sefer ve hareketleri yoğken küffâr-ı hâksâr gemileri Kıbrıs etrafında gelüp bu kadar gemiler olup sen ve sancak beylerin gaflet üzere bulunup bu ahvâlden haberdâr olmaduğunuzdan gayri Kıbrıs'da mevcûd gemiler var iken içine 'asker koyup...vilâyet hıfz u hırâset itmek kâbil iken bu ma'kule umûra mukayyed olmayup ihmâl u müsâhele üzere olduğunuz istimâ' olunup..."(BOA, *MD*, nr.51, s.80, hkm.246, trh.3 Şaban 991/ 22 Ağustos 1583).
65. BOA, *MD*, nr.75, s.142, trh.7 Ramazan 1013/ 27 Ocak 1605.
66. EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahat-name*, IX, İstanbul 1935, 321.
67. BOA, *MD*, nr.22, s.276, hkm.542, trh.26 Rebîülâhir 981/ 25 Aralık 1573. Ayrıca bkz. *Aynı defter*, s.223, hkm.428, trh.134 Rebîülâhir 981/ 13 Ağustos 1573.
68. BOA, KK, *Ruûs Defteri*, nr.226, s.321, trh.16 Muharrem 982/ 8 Mayıs 1574. Ayrıca bkz. BOA, *MD*, nr.24, s.231, hkm.613, trh.26 Muharrem 982/ 16 Mayıs 1574.
69. BOA, *MD*, nr.26, s.111, hkm.285, trh.4 Rebîülâhir 982/ 24 Temmuz 1574; *Aynı defter*, s.114, hkm.294, trh.7 Rebîülâhir 982/ 27 Temmuz 1574.
70. BOA, *MZD*, nr.2, s.325, trh.Safer 983/ Mayıs 1575.
71. BOA, KK, *Ruûs Defter*, nr.230, s.295, trh.gurre-i Rebîülâhir 986/ 28 Haziran 1586.
72. BOA, *MZD*, nr.4, s.55, hkm.100, trh.2 Şaban 998/ 6 Haziran 1590.
73. BOA, *MD*, nr.73, s.246, hkm.571, trh.19 Zilkade 1003/ 26 Temmuz 1595.
74. BOA, *MZD*, nr.8, s.156, hkm.914, trh.Cemaziyelevvel 1016/ Ağustos 1607.
75. BOA, *MD*, nr.80, s.513, trh.Safer 1024/ Mart 1615.
76. BOA, *MZD*, nr.4, s.55, hkm.100, trh.2 Şaban 998/ 6 Haziran 1590; BOA, *MD*, nr.73, s.246, hkm.571, trh.19 Zilkade 1003/ 26 Temmuz 1595.
77. BOA, *MD*, nr.26, s.111, hkm.285, trh.4 Rebîülâhir 982/ 24 Temmuz 1574; *Aynı defter*, s.114, hkm.294, trh.7 Rebîülâhir 982/ 27 Temmuz 1574.
78. BOA, *MD*, nr.44, s.151, hkm.299, trh.gurre-i Safer 991/ 24 Şubat 1583; BOA, *MD*, nr.38, s.4, hkm.43, trh.28 Zilhicce 986/ 25 Şubat 1583.
79. BOA, *MD*, nr.26, s.114, hkm.294, trh.7 Rebîülâhir 982/ 27 Temmuz 1574; BOA, *MD*, nr.67, s.31, hkm.77, trh.12 Muharrem 999/ 10 Kasım 1590.
80. BOA, *MD*, nr.22, s.223, hkm.428, trh.14 Rebîülâhir 981/ 13 Ağustos 1573.
81. BOA, KK, *Ruûs Defteri*, nr.226, s.321, trh.16 Muharrem 982/ 8 Mayıs 1574.
82. BOA, *MD*, nr.38, s.4, hkm.43, trh.28 Zilhicce 986/ 25 Şubat 1579.
83. BOA, *MD*, nr.36, s.207, hkm.554, trh.20 Safer 987/ 18 Nisan 1579.
84. BOA, *MD*, nr.73, s.246, hkm.572, trh.19 Zilkade 1003/ 26 Temmuz 1595.
85. BOA, *MD*, nr.22, s.223, hkm.428, trh.14 Rebîülâhir 981/ 13 Ağustos 1573;

- Aynı defter*, s.276, hkm.542, trh.26 Rebîülâhir 981/ 25 Ağustos 1573.
86. BOA, KK, *Ruûs Defteri*, nr.226, s.321, trh.16 Muharrem 982/ 8 Mayıs 1574; BOA, MD, nr.24, s.231, hkm.613, trh.26 Muharrem 982/ 18 Mayıs 1574.
87. BOA, MD, nr.36, s.207, hkm.554, trh.20 Safer 987/ 19 Mart 1579; BOA, MD, nr.38, s.8, hkm.43, trh.28 Zilhicce 986/ 25 Şubat 1579.
88. BOA, MD, nr.26, s.111, hkm.285, trh.4 Rebîülâhir 982/ 24 Temmuz 1574.
89. BOA, MD, nr.22, s.223, hkm.428, trh.14 Rebîülâhir 981/ 13 Ağustos 1573; BOA, MD, nr.26, s.114, hkm.294, trh.7 Rebîülâhir 982/ 27 Temmuz 1574.
90. Örneğin Mart 1574'de, İçel'deki diğer kalelerdeki müstahfızların yarısı silahlarıyla donanma hizmetine çağrıldığı halde bu kalelerdeki müstahfızlar çağırılmamıştır (BOA, MD, nr.24, s.14, hkm.38, trh.16 Zilkade 981/ 19 Mart 1574).

STUDIES ON THE PROTECTION OF
CYPRUS ISLAND AND THE COAST OF
İÇEL AFTER THE CYPRUS EXPEDITION AND THE
ATTACKS OF THE CHRISTIAN CORSAIR AGAINST
THESE AREAS

ABSTRACT

One of the important reasons why the Ottoman State opened hostilities against Cyprus Island was to provide security to the island and its surroundings. After the expedition, many precautions had been taken to protect both Cyprus and the coast of İçel. Because of the negative effects of İnebahtı's defeat, the interruptions in the administration and the countries united to Cyprus Island, who did not move on time for the protection of the Island, the attacks of the Christian Corsair's ship were still carried on.

CYPRUS:
INTEGRATION OR TWO STATES:
A VIEW FROM ECONOMICS

Jonathan WARNER*

ABSTRACT

In his book *The Political Economy of a Federal Cyprus*, Dr. Andreas Theophanous argues on the benefits to the Turkish Cypriot people of close economic ties with the Greek Cypriot people. This paper argues the thoughts of Dr. Theophanous and suggests that opening a debate on such a vital issue of the Cyprus problem, may help the Greek Community that solutions which does not guarantee Greek Cypriot hegemony should be examined.

This article takes as its starting point the book, *The Political Economy of a Federal Cyprus* by Andreas Theophanous¹. Although Dr. Theophanous' work is concerned with the results of a federal solution to the Cyprus Problem, his arguments on the benefits to the Turkish Cypriot people of close economic ties with the Greek Cypriot people are also relevant to the "two states in Cyprus" solution currently being advocated by the TRNC's political leadership. Providing that there is some integration or trade between the two states (rather than a continuation of the mutual embargoes which exist at present), there is the possibility of economic gains for both parts of Cyprus from co-operation. The benefits from a two-state solution, though, are likely to be less than from any explicit form of federation, as the ability of goods and services, and labour and capital, to flow between the two sides of the island will be impaired.

Dr Theophanous notes the overriding concern of the Turkish Cypriots for security. Unhappy memories of the difficult period from 1964 to 1974 mean that any form of solution to the Cyprus Problem must address those worries about security. Although some Greek Cypriot writers have suggested a trade-off between security and economic benefits, as far as the Turkish Cypriot

* Associate Professor in Economics, Kyrgyzstan American University, Bishkek, Kyrgyzstan.

leadership is concerned, no trade-off is possible. That is, security and economic benefits are “lexicographically ordered”: economic benefits can only be considered providing the perceived security needs are met. These needs can be met most securely within a two-state solution; and once the requisite level of security has been achieved, then the costs and benefits to the two states of some forms of economic integration can be examined. Perhaps an achievable goal, from the Turkish Cypriots’ perspective, would be to aim for a “mini-EU” on the island. Starting with a free trade agreement between the two states, the aim would be to progress towards closer integration, as long as the security needs of both communities were met.

As Dr Theophanous rightly points out, the Turkish Cypriots would tend to benefit more in economic terms the closer the relationship between the two sides. A two-state solution will tend to reduce the economic benefits of any agreement in Cyprus, particularly to the Turkish Cypriots. It would be useful to be able to calculate the relative gains as a result of a solution for the cases of two states, and of confederation and strong federation. In that case, the cost of the limits to economic integration as a result of the adoption of a looser, two-state solution could be calculated, giving an estimate of the economic costs of security. Although it is clear that the Turkish Cypriots are well prepared to pay this price, it would be helpful to make explicit what the cost is.² The starting-point could be the current economic state-of-play on the island. According to official figures, per capita national income in the south is around \$14,000, compared with around \$4,000 in the north. The actual disparity is probably somewhat less, as the size of the informal economy or unrecorded economic activity could almost double the figure³, whereas the size of the informal sector in the south is probably considerably smaller. Nevertheless, the gap is large, suggesting that a considerable “security premium” is being paid by the Turkish Cypriots.

It is convenient to examine the benefits of a Cyprus agreement in terms of the possibilities for the integration of the various markets: goods, money, labour, capital and entrepreneurship. In each case, the general rule is that, the more integration, and the fewer the impediments to the operation of free markets, the greater the potential gains from integration. The costs of isolation are felt by the Turkish Cypriot community; reducing or removing the current *de facto* embargoes would be greatly to the Turkish Cypriots’ benefit. If the Turkish Cypriots were as productive as the Greek Cypriots, the 20 per cent of the population of Cyprus which is Turkish would be expected to account for around 20 percent of the island’s total Gross National Product. In that case, the size of the Turkish Cypriot economy would be of the order of \$2 billion today, around three times the current figure. Hasan Ali Bicak uses such calculations to estimate the amount “owing” to the Turkish Cypriot community

from the Greek Cypriot community⁴; an alternative way to view the figures would be to attribute the shortfall to isolation, and the consequent over-dependence of the economy on Turkey.

In what follows, I shall assume that any integration will guarantee a level playing field for both of the states on the island: that is, that, in the relevant spheres, there would be no (formal) discrimination between citizens of the two states. This is the basis of the European Union. But, as the EU has discovered, informal discrimination is much harder to deal with. When the Turkish Cypriot community was dispersed and scattered all over the island, economic forces made it hard for the Turkish Cypriot community to maintain cultural integrity without drawing into itself. As the majority of the population spoke Greek, Greek inevitably tended to become the language of commerce. Greek Cypriots would naturally tend to buy from Greek Cypriot merchants, and the small size of the market within his own community would make it hard for a Turkish Cypriot merchant to compete. Now that the Turkish community is concentrated in one region, there are more viable opportunities for merchants to supply to that community. Perhaps paradoxically, the potential economic gains for both communities are greater the closer the economic links of the island to Turkey, as well as with the European Union.

Taking the present *status quo* as the starting point, merely normalising trade relations (ideally, by the creation of a Free Trade area on the island) would lead to economic gains. These would be most apparent for the Turkish side: easier access to world markets, and to the larger market on the Greek side; plus the growth in tourism which would result. But there would be benefits for the Greek Cypriot community as well: the consequent inflow of cheap Turkish goods would benefit consumers. That there are potential gains from trade is proved by the fact that smuggling of goods from north to south and south to north goes on: if there were no gains to be made from trade, such smuggling would not take place. To begin with, the economic benefits of a solution to the Cyprus dispute might be limited to these benefits from trade. But those benefits alone are of significant value to the Turkish Cypriots, as the access to world markets which free trade entails the end of the current embargo.

As the EU is discovering, the integration of labour, enterprise and capital markets is less easy. For Cyprus, the integration of labour markets would also present problems. Unlike free trade, free labour markets mean that considerable numbers of people would come into regular contact with citizens of the other state. This has the possibility of producing friction. Prior to the bloody clashes at Dherinya in August 1996, around 700 Turkish Cypriots were crossing from the north to work in Greek Cypriot businesses, mainly in hotels in the Ayia Napa/Paralimni region. This number was sharply reduced as the result of increased tension in the latter part of 1996, as Greek Cypriot employers said

they could not guarantee the safety of their Turkish Cypriot workers, or came under pressure from the Greek Cypriots to dismiss them. Some Turkish Cypriots even felt that travelling to work in Dhekelia, on the British eastern Sovereign Base Area was too risky. More recently, though, anecdotal evidence suggests that the number crossing from North to South has slowly begun to increase. The attraction of relatively-highly paid jobs in the south is a big incentive. The fact that labour markets are tight in the south suggests that opening up the two states of the federation to workers from the other state would primarily benefit Turkish Cypriots. As average salaries are considerably lower in the north, the incentive for Greek Cypriot workers to travel north would, by contrast, be very small.

The effect on overall wages in the island, and particularly in the Turkish Cypriot state, would depend crucially on the opportunities available for Turkish mainland workers. At present, Turks do not need passports to enter the TRNC, and many come to find work, lured by the promise of wages higher than at home. Most work illegally, often for less than the official minimum wage, and so displace Turkish Cypriots (and those Turkish mainlanders who have TRNC work permits) from menial and low-paid jobs. Such migrant workers, and the mainland settlers, are all considered illegal immigrants by the Greek Cypriot government, and so are excluded from competing for jobs in the south. (The fact that some do risk imprisonment and expulsion from the island, and cross to the south, shows that the economic benefits of doing so are perceived to be significant). If, in a two-state agreement, this situation were to continue, the effect would be to encourage an increasing proportion of the Turkish Cypriot workforce to work in the south, while their places in the north were filled by cheaper labour from Turkey. Paradoxically, while the standard of living of Turkish Cypriots would increase, the level of wages in the north would stagnate.

Two possible alternatives are worth discussing. Firstly, if effective controls were placed on workers coming from Turkey, than wages in the North would tend to rise, as employers had to compete for labour with Greek Cypriot employers. It is possible that wages in the South might fall, as the supply of labour increased. On the other hand, as the numbers of Turkish Cypriots wishing to work in the South might be expected to increase only slowly (as old fears were gradually conquered, and as businesses in the south migrated closer to the border to make commuting possible for Turkish Cypriots), it is eminently possible that the economy of the south would be able to absorb the new workers. Secondly, if mainland Turkish workers were allowed access to the labour market throughout the island, it is likely that the overall level of wages would fall, as cheap labour became available for all. If freedom of settlement were curtailed, so that Turkish workers in the south returned to the north each

evening, then there would be a tendency for industry in the Greek Cypriot state to locate close to the border to take advantage of the cheaper Turkish Cypriot labour. The planning and environmental implications of this would need to be considered by the Greek Cypriot state.

Given that the labour market in the south is tight, there is a considerable risk that the more integrated, one-state solution Dr Theophanous envisages would cause inflation, as the construction boom to be expected after the settlement would tend to compete up the price of labour. It is here that Turkish mainland workers might have a useful role to play, in expanding the labour resources available to the economy, and so reducing the inflationary pressures.

Cyprus has a long tradition of strong trade unionism, and this might be expected to make integration of the labour markets more difficult, particularly if the Greek and Turkish Cypriot unions were to co-operate to try to obtain uniform conditions for workers in each of the two states. At present, wages for public service workers in the north are considerably lower than for their colleagues in the south. If the trades unions demanded equal pay for equal work (a demand which, given its appeal to fairness, is hard to resist), considerable difficulties would be experienced by the Turkish Cypriot state. Already the size of the public sector relative to population is one of the largest in the world (accounting for over 21% of total employment), a consequence of the state's role as employer of the first resort after 1974, and the Turkish Cypriot administration has great difficulty paying for it. The decisions of 1990, to pay salaries at the beginning, rather than at the end of the month and to update Cost of Living allowances every two months have added to the burden of the state sector. If salaries were to be increased to the levels of Greek Cypriot state employees, the costs would at least double. Given the difficulties the Turkish Cypriot administration already has in collecting taxes, the public sector would then become a burden too great to bear. Either Turkish Cypriot state employees would have to accept a slow phasing-in of salary increases, or a significant reduction in their numbers. Given that the opening of the southern labour market to Turkish Cypriots would open opportunities for higher salaries, this shedding of public sector labour might be possible, and this might be expected to happen if wages in the Turkish Cypriot sector were held to what the Government could afford.

Freedom of capital movement between the two states, allowing citizens of one state to invest in the other, would also benefit both communities. The lifting of embargoes against the north, it is believed, would result in a huge increase in tourism, with demands for new hotels and related facilities. The investment needed to restore (or, preferably, improve) Varosha, for example, is of the order of \$1 - 2 billion (UN Team of Experts' Report, December

1993). In the absence of controls, and given the necessary guarantees to protect investors, it is generally assumed that the chief flow of capital would be from south to north, as Greek Cypriot investors spotted profitable opportunities in the north, and had the funds available to take advantage of them. However, if capital from Turkey is also allowed to flow into Cyprus, it is possible that these flows might be limited, or even, in some sectors, reversed. Already a number of large Turkish companies have taken strategic stakes in enterprises in north Cyprus: although such activity is probably loss-making at present, the opportunities which could be exploited following a solution to the Cyprus problem make such activity rational.

Finally, there is freedom of entrepreneurship: the right to own businesses in the other state. This right is unlikely to be granted, at least initially, as it requires greater freedom of movement of people between the two states, and because of the fear that it might prove disadvantageous to the Turkish Cypriots. Traditionally, Greek Cypriot entrepreneurial skills have been greater than those of the Turkish Cypriots. The latter were traditionally employed in the civil service, and, between 1963 and 1974 had little opportunity to practise and refine any business skills. There is, therefore, a fear that even level-playing field integration will lead to the economic dominance by the Greek Cypriot state, and the "proletarianisation" of the Turkish Cypriot community. One issue that has been of particular concern has been that of agencies. If foreign companies wish to appoint a local representative on the island, and business contacts between the two states are unfettered, it is highly likely that they will choose to deal with a Greek Cypriot rather than a Turkish Cypriot, simply because the larger market will be in the Greek Cypriot state. This could lead to the marginalisation of the Turkish Cypriots. One suggestion, to require foreign businesses to maintain agencies in each state, seems attractive, but has the drawback of imposing additional costs on foreign suppliers, who might then decide that the small size of the market in Cyprus would make supplying it uneconomic. In economic terms, it is better, then, that foreign principals that so wish would be able to appoint just one agent. Firms which see Cyprus as a gateway to the much larger Turkish market might reasonably be expected to see the benefits of appointing an agent in the Turkish Cypriot state.

Turning to Government economic policy, there are two considerable differences between a "two states" and a more integrated, one-state federal solution. Under a federation, there would be a common currency throughout the island, and a central government able to make fiscal transfers between the zones. Although monetary integration may be desirable, as it makes comparing costs easier, and reduces the transactions costs associated with having to change money into another currency, transnational common currency zones are hard to construct and maintain. For the advent of the Euro, elaborate economic

criteria were drawn up, to try to ensure that the economies of the potential members showed a sufficient degree of convergence. In Cyprus, the monetary divergences between the two states are, if anything, increasing. A further disadvantage of the use of one currency by the two states would be that it would make relative prices and wages transparent: that is, it would be obvious to all that equal pay for equal work was not the norm across the island. This would tend to increase the pressure on the Turkish Cypriot government to pay higher wages to its employees.

A bigger objection to a common currency concerns the question of appropriate monetary policy. Given the wide disparities between the Greek Cypriot and Turkish Cypriot economies, it is suggested that what is an appropriate monetary policy for one zone may be wholly inappropriate for the other. In a Federation, the solution is clear. The answer is that the Central Bank of the Federal Republic would be set up so as to be independent of the political system, with its constitutional role limited to maintaining the value of the currency. That is, monetary policy is concerned solely with combating inflation, rather than attempting to manipulate the economy in other ways. Where there are divergences in the economies of the two zones, fiscal policy would be a more appropriate instrument to try to resolve them. It might be objected that the monetary policy needs of the two states would be different, citing the case of German unification as evidence. The problem there, though, was of an overvalued exchange rate for the East German currency when it was changed into deutsche marks, thereby producing a price level in the east which was too high. That would not be a problem in Cyprus: at the *de facto* Turkish Lira/Cyprus Pound exchange rate, production costs (and particularly labour costs) are currently competitive in the north. But if there are two states, there is no available mechanism for the fiscal transfers necessary to ameliorate the effects of monetary policy. A federal solution with fiscal transfers would place a financial burden on the Greek Cypriot state; a burden which is avoided in a two-state solution.

Free trade does place some constraints on domestic fiscal policy. While the problem of common taxation policies is avoided, harmonisation of indirect taxes is almost certainly necessary to prevent distortions. The EU has a Common External Tariff to prevent trade deflection (where goods enter a member-country with low tariffs, and then move [tax-free] across an internal border to a high-tariff member). Similarly, different rates of excise and purchase taxes will tend to lead to cross-border shopping. In Britain, Dover customs officers are struggling to cope with the greatly-increased volume of alcohol and cigarettes being bought cheaply in France and Belgium, "for personal use", and then perhaps sold on (illegally) in high-tax England. If excise taxes were lower in the South than in the North (as is true at present), a comparable

situation is likely to develop in Cyprus, with detrimental effects on the TRNC Government's budget balance. If some people were allowed to live in the other entity, then migration to areas with low property taxes might take place, again with adverse effects on the revenues of governments.

In general, the greater the economic integration, the greater the potential benefits. Two states, and a free trade zone in Cyprus, give relatively fewer benefits to the Turkish Cypriots than a fully-fledged federation, which itself is inferior (in terms of economic welfare) to a unitary state. However, as Dr. Theophanous notes, political and security considerations rule out the last. The Turkish Cypriot leadership has now ruled out federation. Dr. Theophanous is to be congratulated on opening the debate on a vital issue of the Cyprus Problem, and, perhaps, helping the Greek Cypriot community to "think the unthinkable", that solutions which does not guarantee Greek Cypriot hegemony should be examined. Even if the two sides ultimately decide that separation is preferable to integration, a discussion of the costs to both sides of such a decision at least helps informed debate on the issue.

NOTES AND REFERENCE

1. THEOPHANOUS, Andreas. *The Political Economy of a Federal Cyprus*, Research and Development Center, Intercollege, Nicosia, 1996.
2. A recent paper by ALESINA, A.. and SPOLAORE, E.. "On the Number and Size of Nations", *The Quarterly Journal of Economics*, November 1997 (pp. 1027-1056), explores some of the issues involved in deciding on the optimal political unit. Although fragmentation of states increases costs, the extra administrative costs imposed by fragmentation are probably falling.
3. BESİM, Mustafa. *Evolution of Public Finance and the Black Economy of the T.R.N.C.*, MS thesis, Eastern Mediterranean University, 1995.
4. BIÇAK, Hasan Ali, article in *Kıbrıs* newspaper, 23rd July 1993.

KIBRIS: ENTEGRASYON VEYA İKİ DEVLET:
EKONOMİ AÇISINDAN BİR BAKIŞ

ÖZET

Dr. Andreas Theophanous, "*The Political Economy of a Federal Cyprus (Federal Bir Kıbrıs'ın Ekonomi Politikası)*" adlı kitabında, Kıbrıs Türklerinin, Kıbrıslı Rumlarla kuracakları sıkı ekonomik ilişkilerin Kıbrıslı Türklere yararlarını dile getirir. Bu çalışmada yazar Dr. Theophanous'un düşüncelerini inceler ve böyle bir konuda tartışma açmanın, Kıbrıslı Rumlar'a Rum egemenliğini garanti etmeyen çözümlerin de araştırılması konusunda yardımcı olabilir.

SIR HARRY CHARLES JOSEPH LUKE - BİR KIBRIS TUTKUNU VE ESERLERİ

Taçgey DEBEŞ*

ÖZET

Genelde Ortadoğu ve özelde Kıbrıs hakkında çok değerli eserler vermiş olan İngiliz yazar ve devlet adamı Sir Harry C. Luke (1884-1969) çeşitli baskıları yapılan 20'den fazla kitabı ve yüzlerce ifade edilen makaleleriyle irdelenmeğe ve analize değerdir. Eserlerinde, akıcı üslubuyla sağladığı edebî değer yanında çok zengin tarihi ve folklorik malzeme de mevcuttur. İngilizce'de dahi tam bir bibliyografik çalıŐmasının olmayışı bizi böyle bir baŐlangıç yapma yoluna sevketmiŐtir. Genelde Ortadoğu kökeninde yatan pekçok sorunun izahı Sir Luke'un eserlerinde vardır. Kıbrıs bu çerçevede merkezi bir konumdadır.

GİRİŞ

Kıbrıs üzerine yazı yazanların en prolific olanlarından birisi de hiç Őüphesiz tutkunluk derecesinde adaya ilgi duyan ve sonraları Őövalyelik ünvanıyla ödüllendirilen çok yönlü İngiliz yazar ve devlet adamı Sir Harry Charles Joseph Luke'dur. Bu üretkenliğin sebeblerinden birisi de Kıbrıs'a karşı direk ve dolaylı iliŐkisinin 61 yıl gibi uzun bir süre devam ettirilebilmesidir. Bu ilgi ve iliŐki ada henüz hukuken halen bir Osmanlı ülkesi iken yazanın 1908 de "Büyük Ortadoğu Gezisi"¹ sırasında başlamış ve adaya yaptığı sayısız seyahatlerle vefatına kadar devam etmiştir. Yaşamı boyunca Kıbrıs'ın her yönüyle ilgilenmiŐ ve bu konuda ünlü romancı ve Şair Lawrence Durrell² tarafından GURU sayılmıŐtır. O da Kıbrıs tarihine hizmet veren diğer pekçok İngiliz gibi bir koloni yöneticisi olarak bu işe baŐlamıŐtır.

1884 Londra doğumlu olan Harry Charles Joseph Luke ünlü Eton özel okulu ve Trinity College, Oxford'la özdeŐleŐtirilmiŐ klasik bir eğitimin ürünüdür. Adadaki ilk resmi görevi 1911-1912 yıllarında Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Hamilton Goold Adams'ın Özel Kalem Müdürlüğü (Private Secretary to the

* Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Yüksek Okulu Öğretim Görevlisi.

High Commissioner'dür. Birinci Cihan Harbi'nin başlamasıyla Anadolu'nun değişik yörelerinde bazı özel görevlerde bulunmuştur. 1917-20 yıllarındaki Baf ve Mağusa komiserlikleri Luke'un fiilen yürüttüğü ve pek de uzun sayılmayan resmi görevleridir. Daha sonraları koloni yöneticisi olarak başka değişik yerlerde de bulunmuş, Kudüs, Malta, Fiji ve Batı Pasifik Adaları'nın valiliklerini yapmış, fakat Kıbrıs ilgisini hep canlı tutmuştur. Hiçbir zaman adadan uzun bir süre ayrı kalmamıştır.

ESERLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Luke'un yazın ürünlerini iki ana çizgide incelemek mümkündür. Ancak bu ayırım sadece bir analiz kolaylığı içindir, yoksa bu iki grup çoğu yerde içiçe geçmiş veya çakışmaktadır. İlk grup eserleri, gezi notları ve tecrübelerini çok akıcı bir dille anlatan, daha genel sayılabilen eserlerdir. İsabetli bir benzetişle Ortadoğu'yu bir satranç tahtasına indirgeyen Luke bu bölgedeki görevlerini ve anılarını "*An Eastern Chequerboard*" ve "*More Moves On An Eastern Chequerboard*"³ adlı düosunda yayınlamıştır. Bu iki eserde de Kıbrıs'a ait çok önemli bölümler ve pasajlar vardır. Yine burada Birinci Cihan Harbi esnasında gönderildiği Doğu Anadolu ve Kafkasya'daki özel görevleri hakkında ve intibalarıyla ilgili teferruat bulmak mümkündür. Örneğin 1918 de Eriwan'da kurdurulan kısa ömürlü Ermeni Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamasında İngiliz İmparatorluğu'nu temsil etmiştir. "*Cities And Men*"⁴ isimli üç ciltlik otobiyografik yapıtı ise önemli tarihî malzeme ve folklorik hazinelerle yüklüdür. Bu eserde de, özellikle de ikinci ciltte yazar yine Kıbrıs'a yer verir ve burayla ilgili ilginç anılarını nakleder. Örneğin diğer eserlerinde de tekrarladığı Kıbrıslı Kamil Paşa'yla tanışması, ona Trodos'a gideceği için yaz mevsimi süresince kendi evini teklif etmesi ve Paşa'nın da bunu memnuniyetle kabul etmesi, buradaki kısa yaşamı, vefatı ve cenaze töreni, Kâmil Paşa'nın resmi ve oturduğu evin fotoğraflarıyla birlikte akıcı bir dille anlatılmaktadır. Bu ve benzer konular Luke'un eserlerinde son derece boldur ve tabii ki Osmanlı İmparatorluğu'nda dört kez sadrazamlık yapan bir Kıbrıslı'nın son günlerini, bu konularda güvenilir bir kaynaktan okumak bizler için çok önemlidir. Aynı şekilde Subhi Ezel olarak bilinen Mirza Yahya'nın 1913'te Mağusa'da ölümünü, cenazesinin Akkule Kapısı köprüsünden geçişini yansıtan bir fotoğrafla birlikte izlemek mümkündür. Ancak belirttiğimiz gibi bu eserlerde "chequerboard" tüm Ortadoğu'dur ve Kıbrıs'la beraber tüm bu coğrafya kesitindeki ülkelerin 1910'lu ve 1920'li yıllardaki durumlarıyla ilgili son derece dikkate değer bilgiler bulunur. Tabii ki 1910'lu yıllarda bu bölgenin halen büyük ölçüde Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında oluşu, bu eserleri Türk tarihi açısından daha da cazip bir hale sokmaktadır. Ancak fırsatı gelmişken hemen belirtelim ki Luke'un eserleri tarafımızdan

anlaşılamiyan bazı sebeplerden dolayı Türk tarihçilerince birkaç istisna dışında tamamıyla ihmal edilmiş bir sahadır.

Bu tezimize paralel olarak Luke'un bu konuyla ilgili kitaplarının isimleri dahi konunun önemini göstermeğe kafidir. *Anatolica*, *Mousul And Its Minorities*, *The Making Of Modern Turkey*, *The Fringe Of The East*⁵, bu eserlerden sadece bazılarıdır ve ayrı birer monografik değerlendirilmeğe değerdir. O sebeble bu eserler hakkında şu an için sessiz kalınacaktır. Ancak genelde bu sessizliğin uzamasının Türk tarihinin önemli bir kesiti için bir kayıp olarak görülmesi icab ettiğini de belirtmek isterim. Her bir eser Osmanlı İmparatorluğu'nun son ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yılları için birer kaynak kitap niteliğindedir. Luke'un Malta ve Pasifik Adalarıyla ilgili ilmi eserleri de vardır.⁶ Ancak biz daha ziyade Luke'un tamamıyla Kıbrıs konu alan ikinci grup eserleri üzerinde durmak istiyoruz.

Bu yüzyıl başlarında çok daha fazla önem taşıyan Kıbrıs El-kitapları'nın 7. Baskısı 1913 yılında basılmıştır. Bu eserin ortak editörlüğü kendini kısa zamanda kanıtlamış olan Luke'a aittir. O dönemlerde yazarın ismini bazan Lukach olarak da görmemiz mümkündür. Bu "*Handbook Of Cyprus*" lar zamanlarının en güvenilir ve kapsamlı eserleri olması açısından önemlidirler. Gerçi bu *The Handbook Of Cyprus* (First Edition) ilk önce ünlü tarihçi ve dilci Claude Deleval Cobham⁷ tarafından hazırlanmış ve dolayısıyla diğer sayıları bu orijinal ilk baskıyı ilavelerle güncelleştirme olarak görülebilirse de 7. Baskıda Luke ve Co-Editör Jardinne'nin bazı çok değerli katkıları olmuştur. Eser bazı bölümlerler kısa olsa da adanın her yönünü kapsamakta ve neticede söylenebilecek herşeyi söyleme gayreti içinde olduğu izlenimini vermektedir. Gerçekten de bu 7. Baskı ilk baskılara nispeten çok daha doyurucudur. Luke'den önceki bir baskı 108 sayfa iken 7. Baskı aynı ebatta ve 308 sayfadır. Kayda değer unutulmuş ve ihmal edilmiş hiç bir konu yok gibidir. İngilizlerin bu El Kitabı kavramını son derece ciddiye aldıklarının bir başka kanıtı da editörlüğünü en üst düzey yöneticilerinin üstlenmesi olarak gösterilebilir. Örneğin bundan sonraki baskının editörü Vali'nin kendisi olacaktır.⁸

Ancak Luke esas ününü 1921 de bastırıldığı "*Cyprus Under the Turks*" adlı eserle sağlamıştır⁹. Bu eser, bir raslantı sonucu yazarın bir sandıkta keşfettiği İngiliz Konsolosluğu'nun 18. Ve 19. Yüzyıllara ait arşivinden ustaca derlenmiş bir yapıttır ve uzun yıllar Kıbrıs'ın salt Osmanlı dönemini ele alan tek yapıt olarak kalmıştır. Bu özgün çalışmasından ötürü Luke Oxford Üniversitesi tarafından MA payesiyle ödüllendirilmiştir. Objektif ve kaynaklara dayalı bir değerlendirme olması nedeniyle "*Cyprus Under the Turks*" Osmanlı dönemi için kaynak bir eser olmuş ve sonraları bu dönemle ilgilenen herkes tarafından kullanılmıştır. Yazar bu derlemesini yaptığı sıralarda (1918-1920) Mağusa Komiseri'dir.

Luke'un bundan sonraki Kıbrıs çalışması bir istek üzerinedir. Kıbrıs'a dört

ciltlik anıtsal bir yapıtı kazandıran Sir Geoerge Hill eserinin son cildinin son çalışmalarında vefat etmiş ve son derece kıymetli "A History of Cyprus" un 4. Cildinin editörlüğü Sir Harry Luke'a kalmıştır.¹⁰ Hill'in bu eserini basıma hazırlamak için Luke 3 yıl çalışmış ve rötuşlarıyla eserde kendini hissettirmeği başarmıştır. Adı geçen eserin önsözünde Luke, Hill'in bu önemli eserinin editörlüğünü kendisine verdiren sebeplerin başında az önce adı geçen "Cyprus Under the Turks" adlı eserinin olduğu inancını belirtir. Hill'in bu son cildi de gerçekten Kıbrıs'ın Osmanlı ve sonrası devirlerini çok iyi inceler. Konu açılmışken şu mukayeseyi yapmak mümkündür. Luke, Hill'in akademik standardına hiçbir zaman yükselememiştir, ancak Hill'in aksine Luke, belli bir düzeyi fazla zedelemekten tarih ve folkloru daha geniş kitlelere ulaştırmayı başarmıştır. Onda normal okuyucuyu yorar derecede notlar ve açıklamalar ve referanslara yer veren Hill'e nispeten ilginçlik ve akıcılık hakimdir.

Biraz önce sözü edilen ve değişik yıllarda basılıp, yazarın zengin yaşamından kesitler içeren pek çok kitabı ve makalesinin yanı sıra Kıbrıs'la ilgili son kitabı -ki bu kendisinin de en son kitabıdır- "Cyprus-A Portrait and An Appreciation" ismini taşır.¹¹ Bu bir tarih kitabı olmamakla beraber çok yoğun tarihi malzeme içerir. Edebi bir eser olmamakla birlikte, zengin dili ve akıcılığı ve düzeniyle öyle de sayılabilir. Lirik bir seyri vardır. Yazarın adayla içiçe geçmişliğinin ürünüdür. Sizi Kıbrıs efsanelerinden başlatıp, tatlı ve bazen o kadar tatlı olmıyan ama harzaman renkli dönemlerden geçirdikten sonra Enosis gerçeği ile uyandırır. 'Kıbrıs-Bir Portre ve Bir Takdir' ismi kitabın konusunu iyi yansıtıyor. Onyedi kısımdan oluşan bu kitabın Luke'un adeta bir seçmeler derlemesidir. Daha önceki yazılarını tekrar gözden geçirmiş ve zaman kavramının etkisini azaltmıştır. Burada şimdiki zaman tam anlamıyla tarihe evsahipliği yapmaktadır. Zaman 4 veya 5 binli yılı bulabilmekle beraber, konular bu zaman zarfına sanki eşit derecede yayılmıştır. Özellikle XIV. Bölümde "Wine, Women and Song (Şarap, Kadın ve Şarkı) bunun çok güzel bir örneğini oluşturur. Son olarak Luke ABD de basılan geniş bir *Haçlı Seferleri Tarihi'nin* Kıbrıs'la ilgili kapsamlı bölümlerini kaleme almıştır.

Luke, Kıbrıs tarihinin ihmal edilmiş Türk dönemine verdiği önemle öncülük etmiştir. Onun 1921 deki ilk Türk dönemi kitabı, sonraları değişik yerlerde yeni bilgilerle genişletilmiştir. Ona göre karanlıkta tutulmuş üç yüzyıldan fazla süren Osmanlı yönetimi çok daha iyi incelenmeliydi. Bu, o dönemin zenginliğinden değil, bugünkü durumumuzun orada oluşmuş ve hazırlanmış olmasındandır. Bu yaklaşımıyla Enosis'i bir perspektif içine koyan Luke, bazen Türk yanlısı olarak damgalanmıştır. Bir zamanlar Rumca gibi Türkçe'yi de öğrenmiş olması ona böyle bir görünüm vermiş olabilir. Oysa eserlerinde her zaman korumayı başardığı ilmi standart oldukça yüksektir. Lisanındaki zenginlik ise onun çok geniş kültürünün yansıması olarak kabul edilmelidir. Bu arada liberal klasik eğitiminin bir sonucu olan Türk düşmanlığını da zaman zaman

hissedebilirsiniz.

Cyprus adlı yukarıda sözü edilen eserinin ikinci baskısında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına olan sevincini ve kısa bir süre sonra da bu Cumhuriyet'in yıkılmasına karşı üzüntüsünü ilave bir bölümle çok güzel dile getirmiştir. 1965'deki bu baskısını şu sözlerle kapatır." Othello'nun habercisi 'Tanrı Kıbrıs adasını kutsasın' demişti. Bu gizemli ama tehlikeli adaya hayran herkesin bu dileğe amin demesi gerekir. Hiçbir ülkenin Tanrının kutsamasına ondan fazla ihtiyacı yok."¹²

Luke'un yazılarının bir kısmı değerli yazar ve araştırmacı merhum Haşmet M. Gürkan tarafından değişik tarih ve yerlerde Türkçeye tercüme edilmiş ve bazı açıklamalarla yayınlanmıştır. Ancak herhangi bir eserinin tüm bir çevirisi mevcut değildir. Bu ise tabiiyle bir eksikliklerdir. Luke'un adaya hizmetleri yadsınamayacak kadar büyüktür. Son eserinin çevirisi ise Kıbrıs açısından gerçek bir kazanım olurdu.

SONUÇ

Bu kısa yazımızdan da anlaşılacağı gibi özellikle Ortadoğu hakkında önemli ve çokça eser üretmiş olan yazarın eserlerinin daha sistematik bir analize ihtiyacı vardır. Bize göre günümüz Ortadoğu'sunun kökenlerini anlamak isteyen herkes şu veya bu şekilde Luke'un eserleriyle tanışma durumundadır. Kıbrıs Luke'un bu çalışmalarında çok önemli belki de en önemli faktörü oluşturur ve bu açıdan da ada tarihi için son derece geniş bir kaynaktır. Oysa ki iki eseri haricindekiler pek bilinmeyip tabiiyle de kullanılmamaktadır. Bu tesbitimizin aynı şekilde genel Türk tarihi için de geçerli olduğu kanaatindeyiz.

NOTLAR VE KAYNAKLAR

1. Luke'un Grand Tour olarak nitelendirdiği bu gezisi 1908 de yazar henüz 24 yaşında iken başlamış; Korfu, Kıbrıs, Filistin, Suriye ve o bölgedeki pek çok yöreyi kapsayarak Fırat nehrinin doğusuna kadar uzanmıştır. Yazar bu seyahatinin ilerde görev yapacağı bölgeleri daha iyi tanımasında çok etkin olduğu kanaatindeyiz.
2. Bkz.: DURRELL, Lawrence. *Bitter Lemons*, London, 1957. Bu çok tutunmuş romanında Durrell Kıbrıs'ta iken Girne'de oluşturdukları grup arasında Sir Luke'un çok geniş bilgisiyle tanınip sevildiğini yazarak onun hakkında Guru sıfatını kullanmaktan çekinmez.
3. LUKE, H. C.. *An Eastern Chequerboard*, London, 1921 ve LUKE, Sir H.. *More*

- Moves On An Eastern Chequerboard*, London, 1935.
4. LUKE, H.C.. *Cities And Men* (3 Vol), London , 1953-1954.
 5. *Anatolica*, Macmillan and Co., London, 1924. *Mousul and Its Minorities*, Martin Hopkinson And Co., London, 1925. *The Making Of Modern Turkey From Byzantium To Angora*, Macmillan And Co., London, 1936 ve *The Fringe Of The East*, London , 1913.
 6. Bkz.: *Malta*, George G. Harrop And Co. London, 1957 ve *The British Pasific Islands*, OUP, London , 1943.
 7. Kıbrıs üzerine tarihsel alıntıları derleyen ünlü *Excerpta Cypria*'nın tercümanı ve uzun yıllar (1879-1907)Larnaka Komiseri.
 8. STORRS, Sir Ronald – BRIEN, O.. *Handbook of Cyprus*, London, 1930
 9. LUKE, H. *Cyprus Under the Turks 1571-1878*, Oxford, 1921.
 10. HILL, George, *A History of Cyprus I-IV*, Cambridge University Press, Cambridge, 1952.
 11. Burada şu ilâve yapılabilir: Luke'un ölümünden sonra oğulları onun gastronomiyle ilgili bir yapıtını 1992'de bastırmışlardır. Bu eser yazarın çok yönlülüğünün açık bir kanıtıdır. Yazar bu eserde, yaşamı boyunca bulunduğu ülkelerden çeşitli yemek tariflerini yine kendine özgü anlatımıyla yazmıştır.
 12. LUKE, H. C.. *Cyprus* (Second, Revised Edition), London, 1965, s. 192.

SIR HARRY CHARLES JOSEPH LUKE AND HIS WORKS

ABSTRACT

Sir Harry Luke (1884-1969) worked as Private Secretary to the High Commissioner of Cyprus and as Commissioner of Paphos and Famagusta at the begining of the this century and continued his interest on Cyprus until his death in the island in 1969. He has written over 20 books and several hundreds of articles covering mainly Middle East area but sometimes extending to Pasific Islands and beyond. His two books "*Cyprus Under the Turks*" 1921, and "*Cyprus-A Portrait and An Appriciation*" 1957 are now among the classic works on Cyprus.It is believed that his other works also deserve a further analytical scrutiny.

BOOK REVIEW

KITAP TANITIMI

ERALP ADANIR'IN KIBRISLI TÜRKLERDE MÜZİK ADLI ESERİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Taçgey DEBEŞ*

ÖZET

Eralp Adanır'ın *Kıbrıslı Türklerde Müzik* adlı yapıtı bu alanda ilk eser olmasından, çok önemlidir. Konu ilk kez bir kitap formunda okuyucuya sunulmuşsa da eserin dokunmadığı pekçok konu da mevcut. Müzikolojideki bazı teknik konular, örneğin değişik dönemlerde kullanılan nota sistemleri ve "meők" sistemi, Kıbrıs'ta icra edilen Türk Müziği için de geçerlidir. Darülelhan olarak adlandırılan ilk resmî musiki cemiyeti ve özellikle Osmanlı döneminde Kıbrıs'ta müzik üzerinde daha çok araştırılıp, çalışılması lâzımdır. Bu konuda Mevlevihane kayıtları, eski basın kaynakları ve birkaç modern araştırma ürününü birleştirebilme, daha sağlıklı bir tablo ortaya çıkarır. Farklı müzik türlerinin, halk, klasik ve popüler müzik gibi, farklı çalışmalar gerektirdiği de ortadadır.

Yukardaki başlığı taşıyan kitabıyla genç müzisyen, sunucu ve araőtirmacı Eralp Adanır, çok geniş bir konuya el atmış ve genel kültür yapımızın önemli bir katmanının içine dalmıőtır. Genelde müzik tarihi ve özelde Türk musikisi tarihi, bazı teknik sorunlardan ötürü çözümlenmesi ve izahı çok zor dallardan biridir. Örneğin Klâsik Türk Musikisi dediğimiz alanda, eserler, yüzyıllarca meők denen bir sistemle nesilden nesile aktarılmıőt, hiç nota kullanılmamıőt, ya da kullanma teőebbüsleri yetersiz kalmıştır. Ebced notası denen Arab harfleri ile oluşan sistem, Abdölbaki Nasır Dede'nin bulup kullandığı nota, Ermeni bir Türk müziği ustası olan Hamparsum'un notası ve Kantemiroğlu Notası bunlar arasındadır. Netice itibariyle Türk Musikisi, 20. y.y. başlarına kadar genelde meők usulüyle aktarılmıőt ve ancak o zamanlarda ilmî bir kiőtılık kazandırılan Türk Musikisi sistemi, Batı Müziği tekniğiyle modern anlamda notaya dökölmeğe başlanmıőtır. Bu çalışmalar halen tamamlanmıőt değildir. Osmanlı sentezinde, 15. y.y.'dan itibaren 20. y.y.'a kadar devam eden bir Klâsik Türk Müziği olgusu ve yaratılan eserler, bugün dahi, geriye kalan kalıntılarından titiz bir çalışmayla müzikologlar

tarafından değişik konservatuarlarda ortaya çıkarılmak durumundadırlar. Bu müzikologlardan birisi de Kıbrıs'ta Türk müziğinin gelişiminde katkısı olan T.C. devlet sanatçısı Dr. Nevzad Atlıg'dır. Henüz bir stajer doktor iken, Temmuz 1949'da bizzat yönettiği 12 kişilik bir grupla Kıbrıs'a gelip, belki de ilk kez ilmî bir koronun çalışmalarını Kıbrıs'ta tanıtmıştır. Sanırım zikredilen bu zorluklar nedeniyledir ki bir zamanlar Türk Müziği tarihi için geçerli olan, "o bir deryadır ne içilir ne geçilir", denmişti. Ünlü şair Y. Kemal Beyatlı da İTRİ şiirinde¹, "*Kıskanıp gizlemiş kaza ve kader /belki binden ziyade bestesini/ Bize mirası kaldı yirmi eser*", derken bu zorlukları ve bu ünlü bestekârın bunca eserinin nasıl kaybolabildiği gerçeğini vurgular. Bu zorlukları bilmesine rağmen böyle bir konuya eğilen Eralp Adanır'ın cesaretini takdir etmek gerekir. Hele hele bu girişim kitap formunda yapılan ilk girişim, ilk atılım ise...

Bizde zaman zaman bir eserin tanıtımıyla eleştirisi birbirine karıştırılır. Oysa iyi bir eleştiri tanıtımın çok ötesindedir ve hatta eksikleri göstermekle de yetinmemeli, tanıtılan esere olumlu bir katkısı olmalıdır. Biz de olaya böyle bir ikileme yanaşmak istiyoruz. Herşeyden önce içinde bulunulan şartlarda, değil 200 sayfalık resimli bir kitabı 20 sayfalık bir broşürü bile şahsen bastırıp dağıtmak başlıbaşına bir olaydır ve bunu gerçekleştirebilen herkes takdir görmelidir. Ancak Eralp Adanır'ın yapıtını elinize alırsanız olmaz belki yazardan kaynaklanmayan bazı olumsuzluklarla karşılaşacaksınız. Böyle önemli bir konunun daha kaliteli bir kağıtla basılması bir temenni olabilir, bir fihristin, indexin olmayışı da Kıbrıs'ta adetten olduğundan anlaşılabilir, ancak bir İçindekiler bölümünün olmayışı anlaşılabilir. O durumda konuya nereden başladığınızı da anlamak zor. Zaten Adanır'ın eserinin bizce en büyük noksanlığı da bu boşluk hissidir. Kitapta konuları belli bir perspektif içine koyabileceğiniz bir yaklaşım bulunamıyor. Evet kitabın alt başlığında Darülelhan ve 1955-1965 Müzik Toplulukları diyerek konular daha spesifik bir hale sokulmuş, ama yine de bunların perspektifi çizilmemiş. Resimlerin altyazıları da yetersiz. Burada bu noktaları aktarırken bir kez daha vurgulamak gereğini duyuyoruz: Eralp Adanır'ın kitabı hakkındaki bu düşünceler onun kayda değer incelemelerine verilen önemden dolayıdır, yoksa kitabın ilmi değerini azaltmak için değildir.

Kıbrıslı Türklerde Müzik'in kaynaklarına bakmakta da fayda var. Yazar -yaşayan tarihler- diye nitelendirdiği konuyla ilgili yaşlı kişilerle yaptığı söyleşilerle ve genelde *Halkın Sesi* gazetesinin değişik röportajlarıyla eserine omurga hazırlamış. Bu iki kaynak çok önemli olmasına rağmen yeterli değildir. Gazete taraması tüm yazılı basının taranmasının bir parçası olmalıdır. Bu sayede gazete röportaj ve eleştirileri de daha anlamlı olurdu. Örneğin verilen resimlerdeki kişilerin belirlenmesi ve tarihlenmesi bu sayede olabilirdi. Gerçi bu konuda genel anlamda kaynak oluşturulacak

eserler yoktur, ancak mevcut biyografik çalışmalar daha iyi kullanılabilirdi, diye düşünüyorum. Bir anda zikredilebilecek eserler arasında Ali Nesim'in *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* ², Bener Hakkı Hakeri'nin *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi* ³ (2 Cilt) ve Servet Sami Dedeçay'ın değişik kitapları var. Haşmet Gürkan'ın ve Hizber Hikmetağalar'ın eserlerinde de konuyla ilgili ilginç bilgiler bulunur. Haşmet Gürkan'ın *Kıbrıs Tarihi'nden Sayfalar* ⁴ isimli eserinde Mesut Bey ile ilgili ve 1950'li yıllara kadar adanın tek Türk Lisesi olan Lefkoşa Türk Lisesi'nde müzik eğitimini inceleyen bir yazısı var. Hizber Hitmetağlar, ilgi çeken ve anılarını da anlattığı *Semtlar ve Anılar* ⁵ adlı eserinin *Sabuncu Ali Bey Ve Diğerleri* adlı yazısında Hafız diye bilinen Selimiye Camisi müezzinlerinden Hafız Kemaleddin Efendi'nin iyi bir neyzen olduğundan bahseder. Bu örnekler tabiatıyla çok daha çoğaltılabilir. Burada söylenmek istenen, bir çalışmayı kalıcı bir form olan kitap şekline dönüştürmeden önce ilgili mevzuların çok çok iyi çalışılması gereğidir. Eğer yazar kitabının sık sık yeni baskılarını yapma olanağına sahipse bu eksiklikler kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Sunulduğu haliyle Eralp Adanır'ın kitabı bir derlemedir denebilir. Bu, otantik bir analiz yapmak kadar önemlidir. Aynı şekilde ilim, varolan kişilerin çok az miktarlardaki katkılarıyla gelişir. Dolayısıyla eksiksiz derlemeler yapmak ilmî amacımız olabilir. Orjinal katkı yapmak çok zor bir meseledir. Yaratıcılık gerektirir. Bu konudaki son sözümüz şu olabilir: Madem ki yazar Kıbrıs Türk Millî Arşivi'nde aylarca çalışmış, burada başka kaynaklara da bakabilirdi. Neden kendini *Bozkurt* ve *Halkın Sesi* gazeteleriyle sınırlamış ve genelde 1950'li yıllara bağlamış anlaşılmıyor. Darülelhan'la ilgili daha eski gazetelerde eminim çok daha fazla bilgi mevcuttur. Herhalde Arap harflerine takılana kadar yani 1930'lu yılların başına kadar gidebilirdi. *Ses* ve *Söz* gazetelerinin o yıllara ait nüshaları Kıbrıs Türk Millî Arşivi'nde olsa gerektir.

Eralp Adanır'ın ikinci kaynak olarak kullandığı ve yaşayan tarihler dediği yaşlı, bilgili kimselerden de daha fazla yararlanması gerekirdi. Gerekirdi diyoruz, çünkü bu çok önemli kaynak her saniye bu gibi kişilerin şahsında gözümüzden ve elimizden uzaklaşıyor. Nazım Ali İleri, Adnan Hakkı, Mustafa Kenan ve diğerleri hep böyle olmuş. Gerçi bu şahıslardan oldukça yararlanılmış, ancak bunların Kıbrıs Türk Sanatı'na hizmet süreleri o kadar uzun ki herbiri hakkında geniş bir monografi yazılabilir. Servet S. Dedeçay, Nazım Ali İleri hakkında böyle bir çalışma yapmış, ama orada daha ziyade sahne oyunlarına yer verilmiştir⁶. Adnan Hakkı Bey'in bazı besteleri bugün halen elimizde ve çalınabiliyor. Bunun titizlikle devam ettirilmesi çok önemlidir. Bu arada rahmetli Mustafa Kenan'ın da 1986'da zamanın Kültür Bakanı İsmail Bozkurt tarafından uzun sanat hizmetlerinden ötürü bir ödüle lâyık görülmesi takdir ve devam ettirilmesi gereken bir harekettir. Bunlara

ilâveten bu gibi, sayıları artık çok azalmış kişilerin ailelerinin de toplumun sanat geçmişine katkıları açısından ellerindeki evrakı hakikî araştırmacıların kullanımına açmaları şarttır. Örneğin Nazım Ali İleri'nin kütüphanesi ve özellikle müzik kolleksiyonunun muhtevasının incelenip tasnif edilmesi, Kıbrıs Türk Müzik olayına ışık tutacaktır inancındayım. Bu konuda rahmet dilediğimiz Dr. Fikret Rasim'in de arşiv niteliğinde zengin bir kolleksiyona sahip olduğunu biliyoruz. Daha başkalarının olduğu da kesindir. Bunların bir an önce tesbiti konu açısından önemlidir. Tekrar edelim. Bunların yapılmamasından Eralp Adanır sorumlu değildir. Bu yaşayan tarihlerin yeterince yararlanılmadan kaybolmasından tüm aydın kesim sorumludur.

Kıbrıslı Türk'lerde Müzik veya daha doğru bir tabirle Kıbrıs'ta Türk müziği Darülelhan'la başlamamıştır. Klasik Türk Müziği'nin önemli bir kolu genelde dinî veya tassavvuf müziği olarak bilinir ve tekkelerde gelişmiştir. Özellikle Mevlevi Tekkeleri bu müzik dalının üstün nitelikli bestekârlarının adeta bir okulu olmuştur. Dahası burada yetişen müzisyenler diğer dallarda da çok başarılı eserler vermişlerdir. Ne de bu müzik İslam dini veya Türk ırkıyla sınırlı kalmıştır. Rum, Ermeni ve Yahudi unsurlar Türk Müziği'nin gelişmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır. Kıbrıs'ta da benzer bir seyir takip edilmiştir. Özellikle Lefkoşa Mevlevihanesi bu gelişmede etkin olmuştur. Bu Tekke'de 1950'lere kadar kullanılan müzik aletleri bugün aynı yerde müzelik eşya olarak sergilenmektedir. Bunlar arasında Türk Müziği'nin temel çalgılarını oluşturan kudüm, kanun, tanbur, ud ve neyler mevcuttur. Ayrıca Darülelhan'ın ilk çalışmalarının bu Mevlevihane'nin semahanesinde yapılması ve üyelerinin arasında mevlevilerin bulunması - Hafız Şefiki Efendi gibi- (iyi bir hanende ve tef icracısı olan bu zat 1955'den sonra adı geçen tekkenin şeyhliğini de vekâleten yürütmüştür) tesadüfi değildir. Mevlevi tekkesi bu açıdan 1950'li yılların sonuna kadar önemli bir fonksiyonu yerine getirmiştir. Hatta denebilir ki Darülelhan'ın nüvesi Lefkoşa Mevlevihanesi'nde oluşmuştur.

Bu bağlamda Darülelhan'ın kurucularından Dr. Derviş Kayyımbaşoğlu'nun ifadeleri önemlidir. 1961'de kendisiyle yapılan bir mülâkatta ilk müzik heves ve eğitimini Lefkoşa mevlevihanesinde aldığını söylüyor.⁷ Kıbrıs'ta Türk Müziği olgusunda daha da önemli olan bir nokta bu zatın İstanbul'da tıp tahsili yaparken burada musiki dersleri de aldığı üstatlardır. Yine kendi ifadesiyle bunlar Rauf Yekta, Zekai Dedezade Hafız Ahmet⁸, İsmail Fersan Bey'lerdir. Eğer dikkat edilirse bunlar, ama özellikle ilk iki isim Türk Müziği konusunda ilk ilmî çalışmaları yürütüp Türk müziği sisteminin oluşumunda çok yardımcı olan büyük müzikologlardır. Dr. Derviş Kayyımbaşoğlu'nun bunlardan ders alması Kıbrıs'taki Türk Müziği açısından büyük bir şanstır. Bu sayede Darülelhan'ın sağlam bir zemin üzerine kurulduğu anlaşılıyor. Öğreti ve icra metodlarının da ilmî olduğunu

varsayabiliriz.

Bu ve buna benzer kuruluşların günümüze kadar gelemeyişlerinin sebepleri arasında iki faktör vardır. Bunlardan biri adanın Türk nüfusunun küçüklüğü, ikincisi ise Türkiye Cumhuriyeti'nin, kuruluşundan sonra ve özellikle ilk on yıllarda Türk Müziği'ne karşı ve Batı Müziği'ne açılış serüveni içine girmesidir. Resmî veya etkili çevrelerde Türk Müziğine karşı bir kötüleme, en azından bir küçük görme hareketi başlatılmış, Batı Müziği ön plâna çıkartılmış ve sanki arada bir zıdlık varmış havası yaratılmıştır. Bu çatışmalar 1970'li yıllara kadar uzamış ve hatta günümüzün sanattaki evrensel hoşgörüsüne karşın zamanımızda dahi tekrarlanabilmektedir. Türk Müziği için kullanılan ve aşağılayıcı imalar içeren meyhane müziği, saray müziği, alaturka müzik tabirleri böyle yanlış bir mentalitenin ürünleri olsa gerektir. Oysa bu dönemde yani 1925-1950 yılları arasında Kıbrıs'tan yetişen sanatkarların hemen hepsi hem Türk ve hem de batı müziğine vakıftılar. Nazım Ali İleri'nin operetleri ve şarkıları buna güzel bir örnektir. Aynı şekilde Mustafa Kenan'ın hem bir Türk müziği ve hem de bir Batı müziği grubunda çalabilmesi aynı şekildedir. Bunların yanısıra Türkiye'de şöhret kazanmış belki de ilk Kıbrıslı müzisyen olan Suat Gün'ün (1915-1953) ilk eserlerinden *Cicibay* bu tür batı müziği fantazi eserlerindedir. Bu Kıbrıslı sanatçının 1940'larda İstanbul'da popüler olduğu anlaşılan şarkılarını maalesef TRT repertuarında bulamadık. Oysa müzikolog Mustafa Rona'ya göre⁹ bu sanatçı sonradan çok orjinal şarkılara imza atmış, ancak genç yaşta vefat etmiştir. Görülüyor ki Batı etkisinin yoğunlaştığı yıllarda daima bu ikilem hakim olmuştur.

Osmanlı yönetimi altındaki Kıbrıs'ta Türk Müziği tabii ki başta tekkelerde olmak üzere halk arasında da yaygındı. O derece de ki bu müziğin icrasını Rum ve Ermeniler de yapıyordu. Oyun havalarının hakim olduğu düğün şölenlerindeki icracılar daha ziyade halkın içinden gelip müziği kulaktan öğrenenlerdi. Buna rağmen keman, mandolin, ut ve cümbüş gibi aletleri öğreten Rum ve Ermeni hocalar rağbetteydi. Burada küçük bir ada olduğumuzdan klasik müziği halk müziğinden ayırmak daha da zordur. Bunlara ilâveten ve özellikle yine düğün ve başka merasimlerde halk için icra edilen müzikte kaçınılmaz olarak Rumlarla karşılıklı bir etkileşim de söz konusudur. 1767'de Kıbrıs'ı ziyaret eden bir alim¹⁰ burada yaygın olan bir oyun havasının notasını çıkartır ve buna Kıbrıs dansı Danse de Chypre der ki bu bize bu müziğin her iki toplum tarafından kullanıldığını kanıtlar. Bu konuda kendi folklörcülerimizin de bazı önemli ve başarılı çalışmaları var¹¹. Aynı şekilde bazı Rum müzisyenlerinin de bu karşılıklı etkileşimi ele alan çalışmaları olduğunu biliyoruz. Ancak bunlar tabii ki daha ziyade halk ezgileri üzerine yapılan çalışmalardır. Yoksa Klâsik Türk Müziği'nin Bizans, Arap ve Hint müzikleriyle olan ilişkilerini ele alan klâsik eser,

Hüseyin Sadettin Arel'in *Türk Musikisi Kimindir*¹² adlı ünlü yapıtıdır. Bizim kanımız şu ki Eralp Adanır *Kıbrıslı Türkler'de Müzik* adlı eserinde biraz daha detaya inebilirdi. Örneğin Darülelhan konusunda Servet Sami Dedeçay'ın *Nazım Ali İleri* adlı eserinde bu konuda daha çok bilgi vardır. Bu bilgi izin almak suretiyle müzikle ilgili bir kitapta da yer alabilirdi. Ancak Eralp Adanır'ın elinden geldiğini yaptığı anlaşılıyor. Kendisinin de belirttiği gibi eksik ve hataları başkalarının da tamamlaması gerekir. Bu tür çalışmaların devamını dileriz.

NOTLAR VE KAYNAKLAR

1. BEYATLI, Yahya Kemal. *Kendi Gökkubemiz*, İstanbul, 1976.
2. NESİM, Ali. *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz*, Lefkoşa, 1988
3. HAKERİ, Bener Hakkı. *Kıbrıs Türk Ansiklopedisi* (2 Cilt), Lefkoşa, 1992.
4. GÜRKAN, Haşmet. *Kıbrıs Tarihinden Sayfalar*, Nehir Yayınları, Lefkoşa, 1982.
5. HİKMETAĞALAR, *Hizber. Semtler ve Anılar*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1996.
6. DEDEÇAY, Servet. *Nazım Ali İleri*, Lefkoşa, 1991.
7. Servet Sami Dedeçay bu zatın ismi olarak Gayyımbaş'ını kullanır.
8. Bu müzikolog ünlü Zekai Dede'nin oğlu olup Ahmet Irsoy (1869-1943) olarak da tanınır. Kitapta iki ayrı şahısmış gibi sanılabilir.
9. RONA, Mustafa. *Yirminci Yüzyıl Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul, 1970, s. 604.
10. Bak. AKSOY, Bülent. *Avrupalı Gezginlerin Gözüyle Osmanlılarda Musiki*, İstanbul, 1994, s.296.
11. Bu konuda HASDER dergisinde son yıllarda pekçok çalışma yayınlamıştır.
12. AREL, Hüseyin Saadettin. *Türk Musikisi Kimindir?*, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1969.

THE MUSIC OF THE CYPRIOT TURKS

ABSTRACT

It is suggested that the book called "*Kıbrıslı Türklerde Müzik (The Music of the Cypriot Turks)*" by Eralp Adanır is significant for its being the first on this subject. However for some technical reasons, it has not touched on many issues which are relevant such as the various systems used to write and transfer music by the Ottomans. Although DARULELHAN was the first known society in Cyprus for music founded in 1930; centuries ago classical Turkish music in its purest form was practiced in Mevlevi convent, being in Nicosia, now an ethnographic museum. Folk music also existed among the Cypriot Turks in rural areas. It is hoped that more research is carried out in this field and a better picture is presented, probing into different aspect and different types of music used by the Turks in Cyprus.

YAZARLARA DUYURU

1. Dergimizde yayımlanacak yazılar Türkçe veya İngilizce olabilir ve üç kopya halinde aşağıdaki adrese gönderilir:

İsmail Bozkurt
Kıbrıs Araştırmaları Merkezi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Gazimağusa
Mersin 10 - Turkey.

2. a) Dergiye gönderilen yazılar, başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Yazılar yayımlanmak üzere kabul edildiği takdirde, Kıbrıs Araştırmaları Dergisi bütün yayın haklarına sahip olur.

b) Gönderilen yazılar yayımlansın ya da yayımlanmasın geri verilmez.

c) Yazılardaki düşünce, görüş, varsayım, tez ya da savlar yazarlarına aittir. Doğu Akdeniz Üniversitesi ile Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'ni bağlamaz.

d) Yazılar, kaynak gösterilerek (Yazar, başlık, cilt, sayı, yıl ile Dergi'nin, Merkez'in ve Üniversite'nin adları) aktarılabilir.

3. Yazılar kâğıdın bir yüzüne çift aralıklı yazılmalıdır. Başlıklar ve alt başlıklar kısa olmalıdır. Notlar, kaynaklar, tablolar ve şekiller ayrı sayfalara yazılmalıdır. Yazının ilk sayfasında şu bilgiler olmalıdır: (i) yazının başlığı; (ii) yazar(lar)'ın bağlı oldukları kuruluşlar; (iii) en çok 100 kelimelik Türkçe özet; (iv) en çok 150 kelimelik İngilizce özet; (v) varsa, yazar(lar)ın yardımlarını gördüğü kişi ve/veya kurumlara teşekkür. Aynı sayfadaki bir dipnotta, iletişim kurulacak yazarın adı, kurumu belirtilmelidir.

4. Tablo ve figürlere başlık ve sıra numarası verilmeli, başlıklar tablo ve figürlerin üzerinde yer almalı, kaynaklar ve figürlerle ilgili notlar ise alta yazılmalıdır. Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası parantez içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır. Denklemlerin türetilişi kısa olarak gösteriliyorsa, hakemlere verilmek üzere türetme işlemi bütün basamaklarıyla ayrı bir sayfada gösterilmelidir.

Yazılarda dipnotlarına yer vermektense olabildiğine kaçınılması ve burada söyleneceklerin metin içine yedirilmesi yeğlenmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlarla kaynakların numaralanması ve ayrı bir sayfada "Notlar" veya "Notlar ve Kaynaklar" başlığı altında toplanması gereklidir.

Dipnotlar az sayıda ise, sayfa altında da verilebilir. Gönderme yapılan dergi ve derlemelerdeki makalelerin sayfa numaraları kesinlikle belirtilmelidir

Kaynaklarda aşağıda örneklenen biçim kurallarına uyulmalıdır:

■ Kitaplar

Yazarın Soyadı (büyük harflerle), Adı. Kitabın Adı, Yayımlandığı Kent, Yayınevi Tarihi, (Eğer ilk baskı değilse önce ilk baskı tarihi ve parantez içinde kullanılan nüshanın baskı tarihi)

■ Dergiler:

Yazarın Soyadı (büyük harflerle), Adı. Yazının Başlığı, Derginin Adı, Derginin Cildi/sayısı, Yayımlandığı Kent, Yayınevi, Tarihi. Sayfa numarası her iki halde de en sonda verilir.

Aynı kaynak ikinci kez verildiği zaman, yazarın soyadı ve a.g.e. (kitap için) veya a.g.m. (yazı için) ile sayfa numarası (gerekirse), İngilizce olarak da ibid sözcüğü yazılır.

6. Yazıların bir kopyasının bilgisayar dosyası şeklinde gönderilmesi tercih edilmektedir. Dosya tercihen DOS formatında, 5.25" veya 3.5" diskete kopya edilmelidir. Disketteki dosya ile yazının aynı olması gerekmektedir. Disket ile birlikte kullanılan yazının programı, bilgisayar ismi ve dosya ismi gönderilmelidir.
7. Bu duyuruda belirtilen kurallara uymayan yazılar, gerekli düzeltmelerin yapılması için yazar(lar)a geri gönderilebilir.

ABONELİK KOŞULLARI:

Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, yılda dört kez yayımlanır. Abonelik koşulları için "Yazarlara Duyuru"nun 1 inci maddesinde sözü edilen adres ya da (392) 366 1999 ve (392) 366 6588 No.lu telefonlar veya (392) 367 0027 No.lu faks aracılığı ile Kıbrıs Araştırmaları Merkezi'ne başvurulmalıdır.

NOTICE TO CONTRIBUTORS

1. Papers either in English or Turkish are accepted. Papers for publication should be send in triplicate to:

İsmail Bozkurt
Centre For Cyprus Studies
Eastern Mediterranean University
Gazi Mağusa
Mersin 10 Turkey.

2. a) Submission of a paper will be held to imply that it contains original unpublished work and is not been submitted for publication elsewhere. Upon acceptance of an article, author(s) will be asked to transfer copyright of the article to Journal For Cyprus Studies.
 - b) Manuscripts submitted to the Journal For Cyprus Studies will not be returned, regardless whether or not they are accepted for publication.
 - c) All of the ideas, views, thoughts and theories published in the Journal For Cyprus Studies are the sole responsibility of the authors and do not reflect the views, beliefs or policies of Eastern Mediterranean University or The Centre For Cyprus Studies.
 - d) Articles published in the Journal For Cyprus Studies may be cited as references, provided full bibliographical credit is given as listed: Author, title, names of the Journal, Centre and University; issue; volume; year.
3. Manuscripts should be typed double spaced on one side of the paper. Titles and subtitles should be short. Notes, references, tables and figures should be printed on separate pages. The first page should include (i) the title of the manuscript; (ii) the name of the author(s); (iii) institutional affiliation(s) of the author(s); (iv) an abstract of not more than 100 words; and (v) acknowledgments, if any. A footnote on the same sheet should give the name and address of the corresponding author.
4. Tables and figures should be numbered consecutively and titled. The number and title should appear at the top; the sources and notes about figures at the bottom. Equations should be numbered consequently. Equation numbers should appear in parentheses at the right margin. In cases where the derivation of formulae has been abbreviated, it is of great help to the referees if the full derivation can be presented on a separate sheet (not to be published). Footnotes should only be used if absolutely essential. Footnote and references should be numbered

and typed on a separate page under the heading "Notes" or "Notes and References". If the footnotes are not too much, maybe shown underneath of the page(s). Ensure that the page numbers for periodicals and collections are included.

5. References should appear follows:

■ Books

Surname(s) of Author(s) in block letters, Name(s) of Author(s).
The name of the Book, Place, Press, Year.

■ Periodicals

Surname(s) of Author(s) in block letters, Names(s) of Author(s).
The Title of Manuscript, Name of Periodical, Number of Periodical,
Place: Press, Date.

The page number(s) should appear at the end.

If any reference should appear once again, only the surname of the author, the word *ibid* and the page number(s) (if necessary) should be cited.

6. Submission of accepted papers as electronic manuscripts is encouraged. The preferred storage medium is 5.25 or 3.5 inch disk in DOS format. Authors are requested to make absolutely sure that the files on the disk and the printout are identical. Please specify the software and hardware used as well as the title of the file to be processed.
7. Any manuscript which does not conform to the above instructions may be returned for the necessary revision before publication.

CONDITIONS OF SUBSCRIPTION

Journal for Cyprus Studies is published in one volume for four issues per year. For subscription please apply to the address mentioned on page (1) or telephone No.'s (392) 366 6588, (392) 366 1999, fax No. (392) 367 0027

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Dünya Ülkelerinin
Bazı Ekonomik ve Sosyal Göstergelerinin
Karşılaştırılması

Hasan Ali BIÇAK

The Roots of the Main Problems in Cyprus:
From Ottoman Rule to the Independence

Cengiz BAŞAK
& İdris BAL

Kıbrıs Seferi Sonrasında Kıbrıs Adası ile İçel
Kıyılarının Korunmasına Yönelik Çalışmalar ve
Hristiyan Korsanların Buralara Saldırıları

Şenol ÇELİK

Cyprus: Integration or Two States:
A View From Economics

Jönathan WARNER

Sir Harry Charles Joseph Luke-
Bir Kıbrıs Tutkunu ve Eserleri

Taçgey DEBEŞ

Eralp Adanır'ın Kıbrıslı Türklerde Müzik Adlı
Eserinin Düşündürdükleri

Taçgey DEBEŞ